

Київський національний торговельно-економічний університет
Кафедра банківської справи

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

Формування резервів за активними операціями банку

Студентки 2 курсу 7м групи
спеціальності 072 «Фінанси,
банківська справа та страхування»
спеціалізації «Управління банківським
бізнесом»

Терешко Ірина
Юріївна

Науковий керівник
канд. екон. наук,
доцент

Недеря Людмила
Володимирівна

Гарант освітньої програми
д-р екон. наук,
професор

Шульга Наталія
Петрівна

Київ – 2021

Київський національний торговельно-економічний університет

Факультет **фінансів та обліку** Кафедра **банківської справи**

Спеціальність, спеціалізація **072 «Фінанси, банківська справа та страхування», Управління банківським бізнесом**

Затверджую

Зав. кафедри _____

« _____ » _____ 202 _____ р.

Завдання

на випускний кваліфікаційний проект (роботу) студентів

Терешко Ірині Юріївні

1. Тема випускного кваліфікаційного проекту (роботи)

ФОРМУВАННЯ РЕЗЕРВІВ ЗА АКТИВНИМИ ОПЕРАЦІЯМИ БАНКУ

Затверджена наказом ректора від «04» листопада 2020 р. № 3286

2. Строк здачі студентом закінченого проекту (роботи) 19.11.2021 року

3. Цільова установка та вихідні дані до проекту (роботи)

Мета проекту (роботи) дослідження теоретичних засад і практичних аспектів формування резервів за активними операціями банку в Україні та зарубіжних країнах та розробка пропозицій щодо їх подальшого розвитку

Об'єкт дослідження резерви за активними операціями банку

Предмет дослідження теоретичні положення та практичні аспекти формування резервів за активними операціями банку

4. Перелік графічного матеріалу табл. «Тлумачення сутності резервів за активними операціями банку» у науковій літературі», аналітичні табл. та рис. «Динаміка обсягу та структура активних операцій банку», «Динаміка обсягу та структура резервів за стадіями зменшення корисності» за різними видами активів; табл. «Вплив обсягу сформованих резервів на фінансовий результат банку».

5. Консультанти по проекту (роботі) із зазначенням розділів, за якими здійснюється консультування:

Розділ	Консультант (прізвище, ініціали)	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв

6. Зміст випускного кваліфікаційного проекту (роботи) (перелік питань за кожним розділом)

ВСТУП

Розділ 1. Теоретичні основи формування резервів за активними операціями банку

Розділ 2. Діагностика стану формування резервів за активними операціями банку – об'єкта дослідження

2.1 Аналіз резервів за активними операціями банку

2.2. Інформаційно-методичне супроводження формування резервів за активними операціями банку

Розділ 3. Удосконалення методів та інструментарію формування резервів за активами банку

3.1 Зарубіжний досвід формування резервів за активними операціями банку

3.2. Шляхи мінімізації резервів за окремими активами банку

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ДОДАТКИ

7. Календарний план виконання проекту (роботи)

№ з/п	Етапи виконання випускної кваліфікаційної роботи	Терміни виконання	
		план	факт
1	Узгодження плану та оформлення завдання	до 24.12.2020	
2	Подання статті на кафедру	до 01.03.2021	
3	Вступ. Розділ 1	до 20.04.2021	
4	Розділ 2	до 22.06.2021	
5	Розділ 3. Висновки	до 10.09.2021	
6	Подання роботи на кафедру	до 12.10.2021	
7	Попередній захист	до 02.11.2021	
8	Подання завершеної (переплетеної) роботи	до 19.11.2021	

8. Дата видачі завдання «18» грудня 2020 р.

9. Керівник випускного кваліфікаційного проекту (роботи)

К.е.н. Недеря Людмила Володимирівна

(підпис)

10. Керівник освітньо-професійної програми

Д.е.н., проф. Шульга Наталія Петрівна

(підпис)

11. Завдання прийняв до виконання студент-дипломник

Терешко Ірина Юріївна

12. Відгук керівника випускного кваліфікаційного проекту (роботи)

Випускна кваліфікаційна робота Терешко Ірині Юріївні написана на актуальну для банківського сектору тему, має традиційну структуру для робіт подібного рівня : вступ, три розділи, висновки та пропозиції, список використаних джерел, додатки.

В роботі розкриваються теоретичні та практичні аспекти формування резервів за активними операціями банку: сутність та класифікація резервів за активними операціями, які відповідно до вимог та операцій повинні формувати банки, методичні підходи до формування резервів за кредитними операціями, окреслено зарубіжний досвід формування резервів за активними операціями банку.

На основі фінансової звітності АТ «ОТР банк» здійснено динамічний та структурний аналіз резервів за активними операціями та витрат на їх формування, оцінена частка резервів в активі балансу, досліджено інформаційне забезпечення процесу формування та контролю за резервами.

Автором роботи визначені шляхи мінімізації резервів за окремими активами банку. Робота виконана з використанням різноманітних джерел інформації, зокрема нормативно правових актів, наукових статей, інформації банку–об'єкту дослідження, на які коректно зроблені посилання.

Зміст випускної кваліфікаційної роботи та її оформлення відповідають встановленим вимогам, тема роботи розкрита, ВКР студентки Терешко І.Ю. допускається до захисту перед Державною екзаменаційною комісією

Керівник випускної кваліфікаційної роботи

Канд. екон. наук,
доцент кафедри банківської справи
Недеря Л.В. _____

(підпис, дата)

13. Висновок про випускний кваліфікаційний проект (роботу)

Випускний кваліфікаційний проект (робота) студента

(прізвище, ініціали)

може бути допущена до захисту екзаменаційній комісії.

Керівник освітньо-професійної програми

_____
(підпис, прізвище, ініціали)

Завідувач кафедри _____

_____
(підпис, прізвище, ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ РЕЗЕРВІВ ЗА АКТИВНИМИ ОПЕРАЦІЯМИ БАНКУ	10
РОЗДІЛ 2. ДІАГНОСТИКА СТАНУ ФОРМУВАННЯ РЕЗЕРВІВ ЗА АКТИВНИМИ ОПЕРАЦІЯМИ АТ «ОТР БАНК»	20
2.1. Аналіз резервів за активними операціями банку	20
2.2. Інформаційно-методичне супроводження формування резервів за активними операціями банку	32
РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДІВ ТА ІНСТРУМЕНТАРІЮ ФОРМУВАННЯ РЕЗЕРВІВ ЗА АКТИВАМИ БАНКУ	46
3.1. Зарубіжний досвід формування резервів за активними операціями банку	46
3.2. Шляхи мінімізації резервів за окремими активами банку	51
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	60
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	65
ДОДАТОК	71

ВСТУП

Актуальність теми. Активні операції банків нерозривно пов'язані з ризиком. Кожен банк вирішує проблему максимального прибутку за оптимального рівня ризику. На сьогодні домінуюче положення серед усіх можливих ризиків для вітчизняних банків посідає кредитний ризик. Погіршення фінансового стану позичальників, що створює перешкоди та унеможливорює розрахунки за власними зобов'язаннями перед банками, змушує останні вживати відповідних заходів щодо мінімізації кредитних ризиків для забезпечення стабільності діяльності. Одним із найважливіших інструментів в управлінні кредитними ризиками є створення резервів за активними операціями банків.

Адекватна оцінка кредитних ризиків та формування відповідних резервів сприяють посиленню довіри до банків з боку кредиторів і вкладників. Разом з тим якість та обсяги кредитного портфеля, достатній рівень резервування є підґрунтям для підтримки ліквідності, стабільності та прибутковості банківської діяльності. Варто відмітити, що за останні роки підвищення ризиковості кредитної діяльності банків призвело до необхідності формування значних обсягів резервів для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банків, що негативно вплинуло на фінансові результати діяльності вітчизняних банків.

З 2013–2021 рр. виведено з ринку понад 70 банківських установ, головним чином через значний обсяг проблемних кредитів. Часто банки під час надання кредитів переоцінювали фінансові можливості позичальників, унаслідок чого подавали не завжди правдиву інформацію про проблемні активи, не формували у повному обсязі резервів для покриття збитків від неякісних кредитних операцій. Зазначене обумовлює необхідність проведення ґрунтовних досліджень у цій сфері.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню теоретико-методологічних основ формування резервів за активними операціями банків,

якості кредитного портфеля, проблемам захисту банків від кредитних ризиків та сучасного механізму формування резервів за активними операціями присвячені наукові праці вітчизняних дослідників М. Білика, В. Вітлінського, О. Кореневої, Г. Мисак, Л. Симановського, Г. Жигайло, О. Коренева, Т. Косова, та зарубіжних – П. Роуз, Дж. Сінкі, Дж. Стігліца, С. Котлл, Р. Коцовська, Т. Манжелес, Р. Мюррей, Є. Поздняков.

Протягом останніх років у вітчизняному законодавстві відбувались неодноразові зміни порядку розрахунку кредитних ризиків та резервних вимог, які спричинили потребу подальших досліджень науково-методичних підходів до порядку формування резервів за активними операціями банків.

Метою роботи є дослідження теоретичних засад та практичних аспектів формування резервів за активними операціями банку в Україні та зарубіжних країнах та розробка пропозицій щодо їх подальшого розвитку.

Для досягнення мети в роботі вирішено **наступні завдання**:

- розглянути теоретичні основи формування резервів за активними операціями банку;
- проаналізувати резерви за активними операціями АТ «ОТР банк»;
- дослідити інформаційно-методичне супроводження формування резервів за активними операціями АТ «ОТР банк»;
- розглянути зарубіжний досвід формування резервів за активними операціями банку;
- дослідити розрахунок резервів за окремими активами банку та шляхи їх мінімізації.

Об'єктом дослідження є резерви за активними операціями АТ «ОТР банк».

Предметом дослідження є механізм формування резервів за активними операціями банків.

Методи дослідження. Під час написання роботи був використаний метод теоретичного узагальнення, загальнонаукові та спеціальні методи. При дослідженні ефективності господарсько – фінансової діяльності підприємства

застосовувалися методи групування, графічний, системного аналізу та синтезу, а також економіко-статистичні та факторного аналізу.

Інформаційною основою для написання випускної кваліфікаційної роботи використано наукові праці і публікації провідних вітчизняних і закордонних економістів з даної проблеми, нормативні документи, фінансова звітність АТ «ОТР банк».

Публікації. Окремі результати дослідження знайшли відображення в науковій статті: Терешко І. Ю. Теоретичні засади управління якістю кредитного портфеля банку // Фінансові установи в умовах глобальних дисбалансів: зб. наук. ст. студ. заочної форми навчання / відп. ред. Н. П. Шульга. – К.: Київ. нац. торг.–екон. Ун-т, 2021. – 386 с. (С. 233-240)

Наукова новизна випускної кваліфікаційної роботи полягає у наступному: подальшого розвитку набули теоретичні та практичні положення щодо формування резервів за активними операціями банку з урахуванням світового досвіду.

Практична цінність отриманих результатів в процесі дослідження полягає в поглибленому вивченні процесу формування резервів за активними операціями банку та розробці рекомендацій щодо посилення контролю за їх величиною.

Особистий внесок магістра. Випускна кваліфікаційна робота є самостійним завершеним дослідженням автора.

Структура випускної кваліфікаційної роботи. Випускна кваліфікаційна робота складається зі змісту, вступу, трьох розділів, висновків та пропозицій, списку використаних джерел. Обсяг роботи складає 81 сторінку. В роботі представлено 3 таблиці, 11 рисунків, 5 додатків та використано 56 наукових джерел.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ РЕЗЕРВІВ ЗА АКТИВНИМИ ОПЕРАЦІЯМИ БАНКУ

Активні операції (asset side operations) – операції, спрямовані на розміщення та використання наявних у банківської установи власних та залучених ресурсів з метою одержання прибутку при раціональному розподілі ризиків за окремими видами операцій та підтриманні необхідного рівня ліквідності. В узагальненому вигляді активні операції банківської установи – це операції з розміщення мобілізованих банком ресурсів у: грошові кошти та їх еквіваленти, кошти обов'язкових резервів банківської установи в Національному банківській установи України, кредити та заборгованість банків, кредити та заборгованість клієнтів, інвестиції в цінні папери, похідні фінансові активи, інвестиції в асоційовані та дочірні компанії, інвестиційну нерухомість, дебіторську заборгованість щодо поточного податку на прибуток, гудвіл, основні засоби та нематеріальні активи, інші активи, необоротні активи, утримувані для продажу, та активи групи вибуття.

Банківські установи в процесі здійснення активних операцій наражаються на різноманітні ризики.

Банківські установи визначають величину ризику за всіма активними банківськими операціями. Банк за кожним видом фінансових активів, групою фінансових активів, дебіторською заборгованістю за господарською діяльністю банківської установи та наданими фінансовими зобов'язаннями розробляє та затверджує рішенням уповноваженого органу внутрішньобанківське положення щодо оцінки активу та розрахунку розміру кредитного ризику за таким активом. Також установлює оптимальні, економічно обґрунтовані значення показників оцінки фінансового стану боржників/контрагентів, що забезпечують своєчасну та адекватну оцінку розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями, з урахуванням законодавства України, у тому числі нормативно-правових актів

Національного банківської установи, особливостей, видів, обсягів та складності здійснюваних операцій.

Банк визначає ризик за такими видами активних операцій (рис. 1.1).

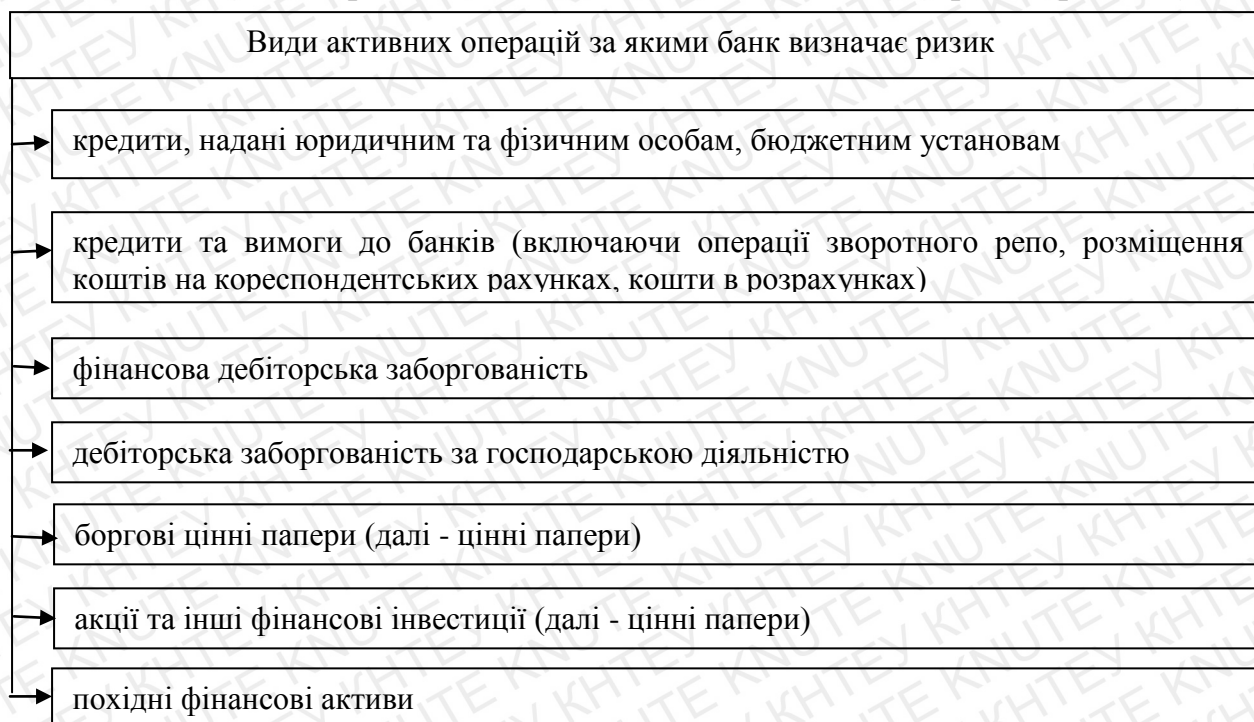

Рис. 1.1. Види активних операцій за якими банк визначає ризик [12]

На ризики банків за активними операціями впливають певні зовнішні та внутрішні фактори, що носять, відповідно, неконтрольований і контрольований характер. Зовнішні фактори здійснюють свій вплив з причин, незалежних від діяльності персоналу банківської установи. Внутрішні фактори, навпаки, відбуваються з причин, зумовлених прорахунками персоналу, допущеними в процесі оформлення договорів, угод, помилками в оцінці надійності клієнта, порушеннями посадових інструкцій і помилками, що можуть зустрічатися в самих правилах кредитування, інвестування тощо.

Для підвищення надійності та стабільності банківської системи, захисту кредиторів і вкладників банківські установи формують резерви для покриття можливих втрат від проведення активних операцій [2]. Дискусійним є саме використання терміну «резерви» відносно відшкодування втрат за активними операціями [16]. В банківській установи не створюється фактично резерв як

запас вартості, а, навпаки, резерв свідчить про визнання банком можливих втрат із фінансових активів.

Термін «резерви» активно використовується як міжнародними, так і національними регуляторами при розробці норм і методик, рекомендованих банкам при організації процесів управління активними операціями.

Формування резервів на можливі втрати за активними операціями банків розпочалося в Україні в 1995 році у період першої кризи банківської системи, спровокованої кредитними ризиками. Протягом періоду, що минув, нормативні вимоги до формування резервів неодноразово змінювалися.

Механізм формування резервів для відшкодування можливих втрат за активними операціями має безпосередній вплив на забезпечення фінансової стійкості банківської установи за умови, якщо розглядати означену проблему в контексті тих завдань фінансового менеджменту банківської установи, що передбачають мінімізацію рівня ризику.

Банк не в змозі повністю уникнути цього виду ризику при кредитуванні, тому ключовим є саме процес управління, який складається з послідовних етапів: ідентифікації та визначення, оцінки та вимірювання ризику, безпосереднього прийняття ризику та його мінімізації, і врешті моніторинг та контроль за профілем ризику й тенденціями щодо його розвитку.

Створення банками відповідних резервів – це головний напрямок захисту від ризику (кредитного ризику, ризику неліквідності), пов'язаного з неправильним управлінням активними операціями. Ці резерви створюють відповідно до всіх видів активних операцій за якими банк визначає ризик для відшкодування сум основного боргу. Згідно з нормативними актами Центрального банку України, резерв для відшкодування можливих втрат за активними операціями банків (резерв під кредитні ризики) є спеціальним резервом, необхідність формування якого зумовлена кредитними ризиками, характерними для банківської діяльності [1].

Стратегія управління ризиками, кредитна політика та політики управління кредитним ризиком, в тому числі моніторингу, роботи з

забезпеченням і проблемною заборгованістю дають визначення кредитному ризику, критеріям кредитоспроможності та платоспроможності для індивідуальної заборгованості та встановлюють нормативи та ліміти для управління кредитним ризиком на рівні портфеля. Детальні вимоги щодо кредитної угоди встановлюються в стандартах продуктів, які оновлюються на регулярній основі, проте не рідше одного разу на рік.

Основу оцінки та вимірювання кредитного ризику становлять моделі рейтингування для контрагентів, які готують та надають фінансову звітність та скорингові моделі для інших контрагентів, які дозволяють розподілити контрагентів на класи згідно з величиною вірогідності кредитного ризику по кожному з таких класів. Моделі оцінки кредитного ризику дозволяють приймати виваженні рішення щодо розміру очікуваних збитків і необхідного співвідношення дохідності та ризику, уникати тих класів очікуваних кредитних ризиків, за якими дохід не є адекватним, або ж розмір ризику знаходиться в надто широкому діапазоні поза межами контролю зі сторони банківської установи.

Визначаючи розмір резерву, банківські установи здійснюють класифікацію виданих кредитів і депозитів та оцінюють ризики з урахуванням таких чинників: фінансового стану позичальника; стану обслуговування позичальником кредитної заборгованості; рівня забезпечення кредитної операції.

Відповідно до МСФЗ 9 «Фінансові інструменти» [10], знецінення позик може бути реалізовано не лише через створення резервів, а безпосередньо через зменшення балансової вартості позики. Якщо в наступному періоді сума збитку від зменшення корисності зменшується і це зменшення може бути об'єктивно пов'язаним з подією, яка відбувається після визнання зменшення корисності (наприклад, покращання кредитного рейтингу боржника), то попередньо визнаний збиток від зменшення корисності слід сторнувати (прямо або коригуючи рахунок резервів). Суму сторнування слід визнавати у прибутку чи збитку.

Законодавчо визначено конкретний перелік заборгованостей за кредитними операціями, що становлять кредитний портфель банківської установи [15]. Положення «Про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями» від 30.06.2016 № 351 [12] визначає також операції, за якими банк не здійснює формування резервів, а саме: кредитними операціями між установами в системі одного банківської установи (для банків із 100 відсотків іноземним капіталом – за розрахунками з материнською компанією, якщо ця компанія має кредитний рейтинг не нижчий, аніж «інвестиційний клас»); коштами в іноземній валюті, що перераховані Центральним банком України [12].

Класифікація кредитів за категоріями якості, як і раніше, відбувається на підставі визначення класу боржника – юридичної особи та стану обслуговування ним боргу. Але відбувся перехід від системи фінансових коефіцієнтів оцінки кредитоспроможності позичальника до дискримінантних моделей, побудованих за галузевим принципом і розміром підприємства.

У сучасних умовах формування резервів за кредитними операціями банків здійснюється відповідно до Міжнародних стандартів фінансової звітності (скорочена назва – МСФЗ) і Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (скорочена назва – МСБО). За участі експертів Міжнародного валютного фонду, Світового банківської установи, міжнародної компанії Oliver Wyman, USAID розроблено Положення № 351 [12] від 30.06.2016 року, сумісне з Міжнародними стандартами фінансової звітності 9 «Фінансові інструменти».

Для розрахунку величини кредитного ризику згідно з рекомендаціями Базельського комітету з питань банківського нагляду розраховуються:

- імовірність дефолту боржника (PD – probability of default);
- рівень втрат у разі дефолту (LGD – loss given default);
- борг за активом (EAD – exposure at default).

Діапазони значень коефіцієнта імовірності дефолту боржника (наведено в Додатку дев'ять до Положення № 351) залежать від класу боржника (п'ять

класів для фізичних осіб, банків і бюджетних установ, 10 класів – для юридичних осіб), валюти кредиту і виду заставного майна. Діапазони значень коефіцієнта рівня втрат у разі дефолту залежать від виду заставного майна, валюти кредиту і рівня покриття боргу заставою.

Банк здійснює розрахунок розміру кредитного ризику за активами на індивідуальній, груповій основі або за спрощеним підходом.

Формування резервів за кредитними операціями банк здійснює на індивідуальній основі (англійською Individual Loan Loss Provisions – скорочена назва ILLP) і на груповій основі (англійською Portfolio-based Loan Loss Provisions – скорочена назва PLLP).

Підхід груповій основі – Несуттєві активи – кредити, надані фізичним особам (які не є суб'єктами господарювання) і суб'єктам господарювання (в тому числі фізичним особам), якщо сума зобов'язань позичальника перед банком $\leq$ п'яти тисяч доларів Сполучених Штатів Америки;

Підхід індивідуальній основі – Суттєві активи – кредити, надані фізичним особам (які не є суб'єктами господарювання) і суб'єктам господарювання (в т. ч. фізичним особам), якщо сума зобов'язань позичальника перед банком $>$ п'яти тисяч доларів Сполучених Штатів Америки [2].

Для розрахунку резерву на груповій основі фінансові активи об'єднують у групи на основі подібних характеристик кредитного ризику:

- кредити, надані фізичним особам: іпотечні кредити, автокредити, овердрафти, споживчі кредити тощо;
- кредити, надані юридичним особам та фізичним особам – суб'єктам господарювання: торгівля, будівництво, сільське господарство, промисловість.

Розрахунок суми резерву на груповій основі здійснюється за кожною групою фінансових активів за формулою:

$$PLL P = \sum GE \cdot PD \cdot LGD, \quad (1.1)$$

де значення GE (повна назва Gross Exposure) – балансова вартість кредитів (основний борг, дисконт/премія, нараховані доходи) у групі фінансових активів на звітну дату;

значення PD – показник вірогідності дефолту, який показує частку прострочення платежів, відсотків або основної суми понад 90 днів або інші ознаки дефолту за кожною групою фінансових активів;

значення LGD – показник рівня втрат за дефолту.

$$LGD = 1 - (\sum(C * K) + RC) / GE \quad (1.2)$$

де значення C K – справедлива вартість забезпечення за кредитом з урахуванням коефіцієнта ліквідності забезпечення;

значення RC – інші надходження, зокрема страхове відшкодування, фінансова порука, реалізація майна боржника/майнового поручителя, крім наданого в заставу.

У свою чергу, розрахунок суми резерву на індивідуальній основі ILLP здійснюється залежно від кількості днів прострочення платежів, відсотків або основної суми боргу за такими формулами:

– від нуля до дев'яносто днів включно: $ILLP = GE - PV$,

– більше ніж дев'яносто днів: $ILLP = GE - WCV$,

де значення PV – теперішня вартість попередньо оцінених майбутніх грошових потоків за кредитом;

значення WCV – дисконтована вартість забезпечення за кредитом [2].

Постановою Центрального банку України № 806 «Про затвердження Положення про порядок формування та зберігання обов'язкових резервів банками України та філіями іноземних банків в Україні» запроваджено підходи щодо врахування банками кредитного ризику, непокритого резервами за Міжнародними стандартами фінансової звітності. Так, згідно з постановою банківські установи визначають кредитний ризик за активними операціями у відповідності до вимог, встановлених Положенням про порядок формування та використання банками України резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями. Величину непокритого кредитного

ризикі банківські установи розраховують як перевищення сукупного розміру кредитного ризику за всіма активними операціями над сукупним розміром резервів за цими операціями згідно з Міжнародними стандартами фінансової звітності. Банківські установи здійснюють розрахунок нормативів капіталу з урахуванням величини непокритого кредитного ризику.

Отже, створення резерву під кредитні ризики – це визнання витрат для відображення реального результату діяльності банківської установи з урахуванням погіршення якості його активів або підвищення ризиковості активних операцій. Таким чином, активна діяльність банків пов'язана з кредитним ризиком, тобто нездатністю контрагента виконувати частково або в повному обсязі свої зобов'язання згідно з угодою.

Резерв під кредитні ризики використовується лише для покриття збитків від непогашеної позичальниками заборгованості за активними операціями за основним боргом, стягнення якої є неможливим і формується в тій валюті, в якій враховується заборгованість [6].

У бухгалтерському обліку банківські установи зобов'язані здійснювати формування резервів щомісяця в повному обсязі незалежно від обсягів їх доходів за групами ризику відповідно до сум заборгованості за активними операціями станом на перше число місяця, наступного за звітним, до встановленого строку для подання оборотно-сальдового балансу (щомісяця).

Збільшення частки простроченої заборгованості у кредитному портфелі банківської установи змушує їх керівництво застосовувати всі можливі методи регулювання ризиків. Діяльність ризик-менеджменту направлена на розробку дієвого механізму управління кредитним ризиком, адже саме від цього залежить якість кредитного портфеля банківської установи.

Суттєвим є визначення основних методів управління кредитними ризиками та використання їх у практичній діяльності. До них належать:

- організаційно-управлінські: створення у банківської установи структурного підрозділу з регулювання кредитними ризиками; формування

чіткої системи делегування повноважень; поетапна організація кредитного процесу, у тому числі документообороту; підвищення кваліфікації персоналу;

- методологічні: встановлення кредитних рейтингів контрагентів банківської установи з подальшою системою преміювання у сфері кредитних відносин; розробка та застосування методів оцінки кредитоспроможності контрагентів банківської установи;

- законодавчі: створення та використання резервів на відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банківської установи з урахуванням загальноприйнятої методики; суворе дотримання законодавчих процедур кредитування;

- інформаційні: формування внутрішньої інформаційної бази даних, що забезпечить отримання повної та достовірної інформації про кредитну історію клієнтів; формування взаємовідносин між банківськими установами; зовнішнє інформування банківських установ із метою встановлення довгострокових прогнозів;

- контрольні: моніторинг і контролінг ризиків (внутрішній та зовнішній); юридичний контроль; документальний контроль.

У загальному методи управління кредитними ризиками поділяються на дві групи:

- методи управління кредитним ризиком на рівні окремого кредиту;
- методи управління кредитним ризиком на рівні кредитного портфеля банківської установи (диверсифікація; лімітування; створення резервів для відшкодування втрат за кредитними операціями банків; сек'юритизація).

Особливість перелічених методів полягає у необхідності їх послідовного застосування, оскільки одночасно вони є етапами процесу кредитування. Якщо на кожному етапі перед кредитним працівником поставлено завдання мінімізації кредитного ризику, то правомірно розглядати етапи процесу кредитування як методи управління ризиком окремої позички.

Отже, процес формування резервів під ризики за активними операціями банків є досить важливою частиною формування кредитної політики банків у

цілому й потребує врахування багатьох зовнішніх та внутрішніх факторів і відповідального підходу з боку фахівців та керівництва. Суттєвим механізмом забезпечення прибутковості діяльності банківської установи є розробка дієвого механізму управління ризиками, що полягає в застосуванні відповідних організаційно-економічних, методологічних, інформаційних, законодавчих і контрольних методів регулювання, і, безумовно, кваліфікованого персоналу. Формування резерву за кредитними операціями є одним з методів управління кредитним ризиком банківської установи, який дозволяє зменшити ризиковість проведення кредитних операцій, підвищити надійність та стабільність діяльності банків, захистити інтереси кредиторів і вкладників. Формування резервів за кредитними операціями здійснюється відповідно до Міжнародних стандартів фінансової звітності 9 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка і Положення № 351 на індивідуальній та на груповій основі або за спрощеним підходом.

РОЗДІЛ 2

ДІАГНОСТИКА СТАНУ ФОРМУВАННЯ РЕЗЕРВІВ ЗА АКТИВНИМИ ОПЕРАЦІЯМИ АТ «ОТР БАНК»

2.1. Аналіз резервів за активними операціями банку

Акціонерне товариство «ОТР банк» – один із найбільших українських банків з іноземним капіталом (ОТР Bank Plc. – Угорщина), який є визнаним лідером фінансового сектору країни. На ринку він представлений з 1998 року, має стійку репутацію соціально-відповідальної, надійної та стабільної структури, що пропонує споживачам сервіси європейської якості.

ОТР Bank Plc. окрім Угорщини присутній ще у десяти країнах ЦСЄ (в Україні, Албанії, Болгарії, Молдові, Румунії, Хорватії, Сербії, Словенії, Росії та Чорногорії), забезпечуючи потреби клієнтів, які обслуговуються у більш ніж півтори тисячі банківських установах. На сьогодні – Акціонерне товариство «ОТП БАНК» є ядром фінансової групи, до складу якої входять компанії групи ОТП в Україні: компанія з управління активами Товариства з обмеженою відповідальністю «ОТП Капітал» і лізингова компанія Товариства з обмеженою відповідальністю «ОТП Лізинг». Всі перераховані компанії проводять успішну діяльність, займаючи провідні позиції в своїх сегментах.

За підсумками 2020 року Банк увійшов у ТОП десятці (а саме це дев'яте місце) найбільших банків України за рівнем чистих активів, посів 5-те місце за рівнем чистого прибутку. Обсяг чистого прибутку у 2016 році становив 954 тис.грн., а за підсумками 2017 року він зріс до 1021 тис.грн. З підсумками 2018 році обсяг чистого прибутку становив 1974 мільйонів національної валюти, за підсумками 2019 року його обсяг зріс на 28,5 відсотків і становив 2537 мільйонів національної валюти, а за підсумками 2020 року – скоротився на 31,7 відсотків і становив 1734 мільйонів національної валюти (рис. 2.1). Отже, в цілому за 2016 – 2020 роки обсяг прибутку зріс майже у два рази, що слід

відмітити позитивно. Негативним є скорочення обсягу прибутку за 2020 р. на 31,7 відсотків відносно 2019 року.

Рис. 2.1 Динаміка чистого прибутку Акціонерного товариства «ОТР банк» за 2016 – 2020 роки (станом на 31.12)

Примітка: складено автором за даними банківської установи

Суттєве зростання капіталу шляхом капіталізації прибутків протягом останніх років дозволяє банківській установі бути готовим до будь-яких стресових ситуацій (рис. 2.2).

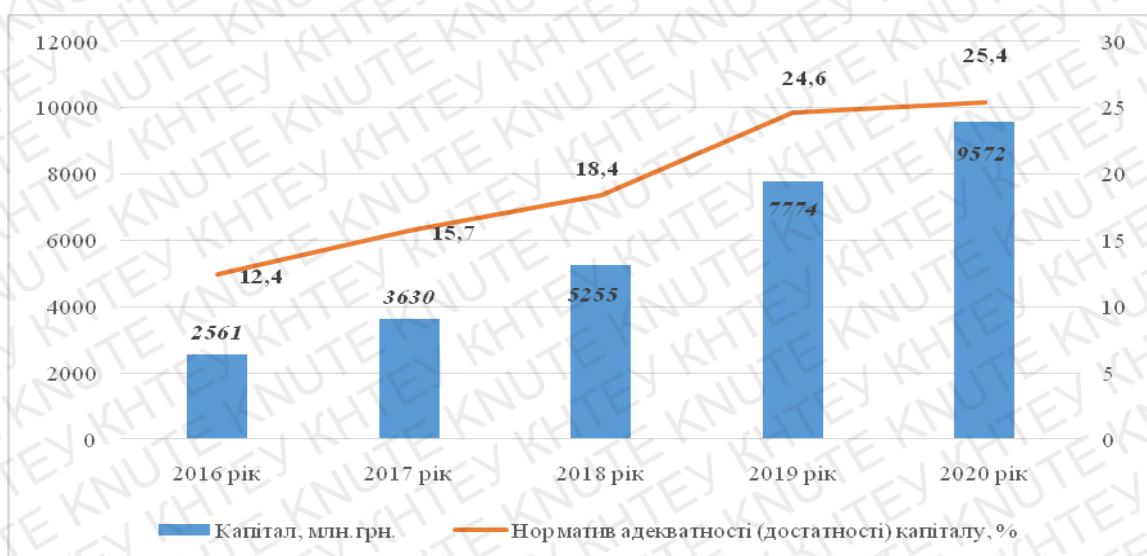

Рис. 2.2 Динаміка капіталу Акціонерного товариства «ОТР банк» за 2016 – 2020 роки (станом на 31.12.2020 року)

Примітка: складено автором за даними банківської установи

Дані рис. 2.2 свідчать про щорічне поступове зростання обсягу капіталу підприємства. В цілому за 2016 – 2020 роки його обсяг зріс у 3,7 рази, що є позитивною зміною. Станом на кінець 2020-го норматив достатності капіталу перевищує у 2,5 рази норматив (нормативне значення 10 відсотків). В цілому за 2016 – 2020 роки він зріс з 12,4 відсотків до 25,4 відсотків. Активи Банківської установи протягом періоду, що досліджується, продовжили щорічно зростати і досягли рівня 58 925 млн грн, що у 2,4 рази більше, ніж у 2016 році (рис. 2.3).

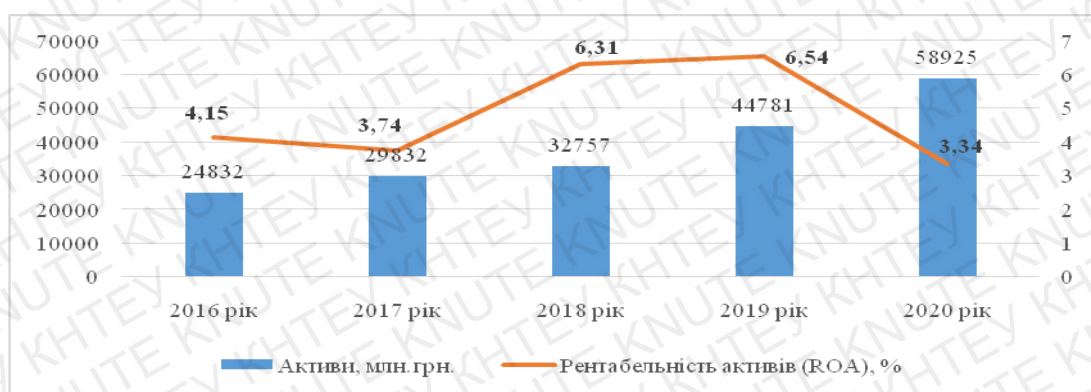

Рис. 2.3 Динаміка активів та рентабельності активів Акціонерного товариства «ОТР банк» за 2016 – 2020 роки (станом на 31.12)

Примітка: складено автором за даними банківської установи

Рентабельність активів у 2016 – 2020 роки коливалась від 3,74 відсотків у 2017 році до 6,54 відсотків у 2019 році. За підсумками 2020 року її значення зменшилось до рівня 3,34 відсотків у річному виразі. Суттєво на зниження рівня прибутковості вплинули витрати на формування резервів (на 847 млн грн більше, ніж у 2019 році) в результаті погіршення макроекономічного середовища, спричиненого пандемією. При цьому банк продовжив покращувати якість кредитного портфелю (частка кредитів на 3-й стадії зменшилася на 5,9 п.п.) та продовжив виважену політику управління кредитними ризиками. Ринкова частка чистих активів на кінець 2020-го року досягла 3,23 відсотків (проти 2,94 % роком раніше). При цьому відбулася зміна структури активів, яким властивий кредитний ризик. Аналіз складу та структури фінансових активів банківської установи наведено в табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Структура фінансових активів Акціонерного товариства «ОТР банк» за 2016 – 2020 роки (станом на 31.12)

Фінансові активи банківської установи	2016 рік		2017 рік		2018 рік		2019 рік		2020 рік		Абс. зміна 2020 р. до 2016 р.	
	обсяг, мільйонів національної валюти	частка, відсотків	обсяг, мільйонів національної валюти	частка, відсотків	обсяг, мільйонів національної валюти	частка, відсотків	обсяг, мільйонів національної валюти	частка, відсотків	обсяг, мільйонів національної валюти	частка, відсотків	за обсягом, тис. грн.	за структурою, відсотків
Грошові кошти та рахунки в НБУ	1 940,8	8,36	2 182,7	7,65	2 320,5	7,33	3 139,6	7,18	3 510,4	6,11	1 569,6	-2,25
Кошти в банках	2 051,8	8,84	3 703,6	12,99	2 507,1	7,92	4 308,5	9,85	13 628,1	23,73	11 576,3	14,89
Кредити клієнтам	15 211,5	65,56	17 489,0	61,32	22 059,1	69,66	25 311,4	57,89	27 638,2	48,13	12 426,7	-17,42
Інвестиції	1 394,5	6,01	685,3	2,40	1 102,0	3,48	3 751,6	8,58	6 741,4	11,74	5 346,9	5,73
Інші фінансові активи	2 605,2	11,23	4 458,2	15,63	3 677,4	11,61	7 212,3	16,50	5 901,4	10,28	3 296,2	-0,95
Всього фінансових активів	23 203,8	100,00	28 518,8	100,00	31 666,1	100,00	43 723,4	100,00	57 419,4	100,00	34 215,6	0,00

Примітка: складено автором на основі офіційної статистичної звітності банківської установи

У складі фінансових активів банківської установи переважну частку займають кредити клієнтам, обсяг яких зріс з 15 211,5 мільйонів національної валюти до 27 638,2 мільйонів національної валюти, а їх частка скоротилась з 65,56 відсотків до 48,13 відсотків. Натомість частка коштів в банках зростає з 8,84 відсотків до 23,73 відсотків, а їх обсяг зріс з 2 051,8 мільйонів національної валюти до 13 628,1 мільйонів національної валюти. Загальний обсяг фінансових активів зріс з 23 203,8 мільйонів національної валюти до 57 419,4 мільйонів національної валюти, зростання відбувалося за усіма їх складовими.

Оскільки найбільшу частку у складі фінансових активів банківської установи займають кредити, то відповідно, кредитний ризик – найбільш суттєвий ризик для капіталу Акціонерного товариства «ОТР банк». Банк не в змозі повністю уникнути цього виду ризику при кредитуванні, тому ключовим є саме процес управління, який складається з послідовних етапів: ідентифікації та визначення, оцінки та вимірювання ризику, безпосереднього прийняття ризику та його мінімізації, і врешті моніторинг та контроль за профілем ризику й тенденціями щодо його розвитку.

Протягом 2016 – 2020 року працюючий кредитний портфель збільшився в 1,9 рази і досяг 27,7 мільярдів національної валюти. (рис. 2.4).

Рис. 2.4 Динаміка обсягу працюючого кредитного портфелю Акціонерного товариства «ОТР банк» за 2016 – 2020 роки (станом на 31.12)

Примітка: складено автором за даними банківської установи

Таке зростання було зумовлене збільшенням кредитного портфелю юридичних осіб у національній валюті внаслідок суттєвого збільшення продажів у сегменті великого корпоративного бізнесу, зменшення відсоткових ставок та оновлених програм фінансування у сегменті малого та середнього бізнесу. На рис. 2.5 наведено динаміку чистого комісійного доходу бвнку.

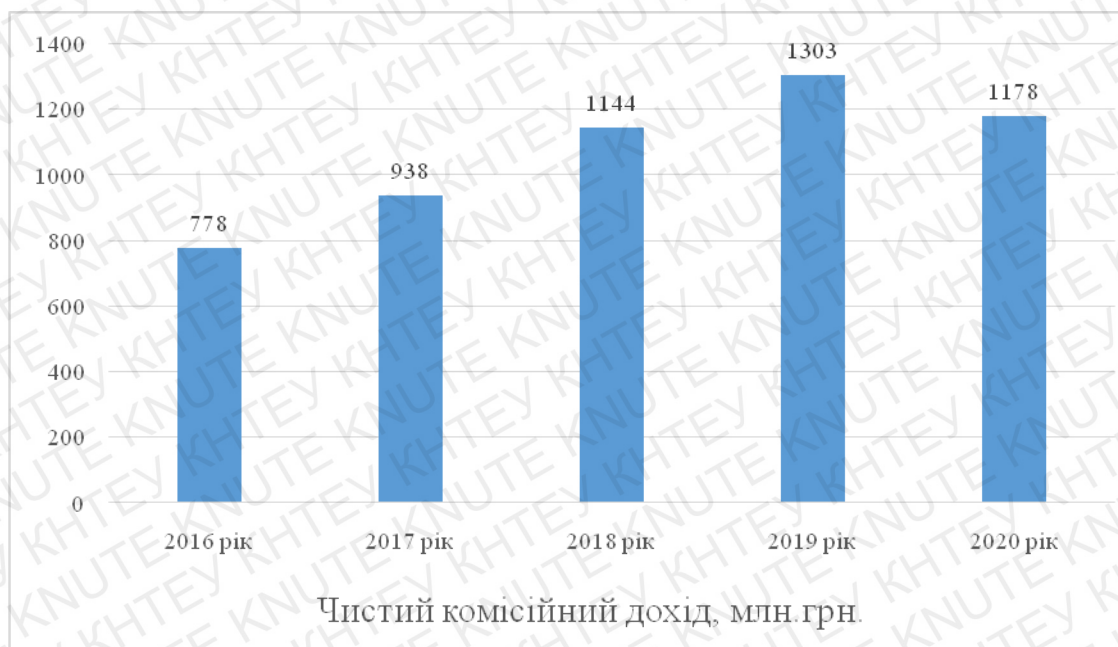

Рис. 2.5 Динаміка обсягу чистого комісійного доходу Акціонерного товариства «ОТР банк» за 2016–2020 роки (станом на 31.12)

Примітка: складено автором за даними банківської установи

Дані рис. 2.5 свідчать про те, що протягом 2016 – 2019 роки обсяг чистого комісійного доходу поступово зростає, і в цілому за ці чотири роки він зріс з 778 мільйонів національної валюти до 1 303 мільйонів національної валюти. Але, запровадження карантинних обмежень призвело до зниження ділової активності клієнтів, що негативно вплинуло на комісійні доходи банківської установи у 2020 році, обсяг яких скоротився до 1 178 мільйонів національної валюти.

Завдяки збільшенню довіри до ОТП як до банківської установи, привабливості депозитних продуктів та програм лояльності кошти юридичних та фізичних осіб у 2016 – 2020 роки зросли з 21802 мільйонів національної

валюти до 47 839 мільйонів національної валюти, тобто досягли свого рекордного рівня (рис. 2.6).

Рис. 2.6 Динаміка обсягу коштів клієнтів Акціонерного товариства «ОТР банк» за 2016 – 2020 роки (станом на 31.12)

Примітка: складено автором за даними банківської установи

У результаті значного збільшення залишків на рахунках клієнтів в іноземній валюті, збільшилась частка активів, яким властивий ризик країни, до понад 20 відсотків активів станом на кінець 2020 року, при цьому, більше ніж 90 відсотків коштів розміщено на кореспондентських рахунках в банках інвестиційного класу в Сполучних Штатах Америки та країнах Європейського Союзу. Стабільно високі залишки коштів у гривні додатково підтримували високу частку високоліквідних активів Банківської установи та розміщувались на рахунках в Національному банківської установи України і в інструменти, емітовані центральними органами влади, які разом, станом на кінець 2020 року, становили близько 15 мільярдів національної валюти, проте лише цінним паперам Міністерства фінансів України на суму близько 6.6 мільярдів національної валюти властивий ризик суверена.

Інвестиції в цінні папери було зроблено переважно за рахунок банківської книги з дотриманням лімітів ризику, а саме: не більш, як 75 відсотків від регулятивного капіталу для загального портфелю цінних паперів та 30 відсотків від регулятивного капіталу для цінних паперів, деномінованих в іноземних валютах. Щодо валютної складової портфелю цінних паперів, 72 відсотків – цінні папери у гривні та 28 відсотків – в іноземній валюті. Понад 60 відсотків інвестицій становить портфель для підтримання ліквідності з терміном погашенням до 6 місяців, ще близько 20 відсотків інвестицій сконцентровано в терміні до погашення 1-2 роки, які Банк використовує для фіксації більш високої дохідності на цьому сегменті кривої дохідності.

Наступним кроком нашого дослідження є аналіз резервів для відшкодування можливих втрат за активними операціями Акціонерного товариства «ОТР банк» (табл. 2.2).

Динаміка і структура резервів Акціонерного товариства «ОТР банк» для відшкодування можливих втрат та її зіставлення з динамікою складових активних операцій за період 2016 – 2020 роки, наведена в табл. 2.2, свідчить, що резерви за кредитними операціями займали найбільшу дещо зростаючу частку у загальному обсязі резервів за активними операціями.

З таблиці 2.2 видно, що в Акціонерному товаристві «ОТР банк» нараховуються наступні резерви за активними операціями:

- резерв для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями.
- резерв за коштами, розміщеними на депозитних рахунках у банках, які визнані банкрутами або ліквідуються чи зареєстровані в офшорних зонах.
- резерв на відшкодування можливих збитків за простроченими понад тридцять днів та сумнівними щодо їх отримання нарахованими доходами за активними операціями.
- резерв на відшкодування можливих збитків банків від операцій з цінними паперами.
- резерв для відшкодування можливих втрат від дебіторської заборгованості.

Таблиця 2.2

**Динаміка і структура резервів для відшкодування можливих втрат
за активними операціями Акціонерного товариства «ОТР банк» за 2016 – 2020 роки (станом на 31.12)**

Показники	Значення за період:					Зміна показників 2020 р. до 2016 р.	
	2016 рік	2017 рік	2018 рік	2019 рік	2020 рік	абс. зміна, +/-	відн. зміна, відсотків
Активи, мільйонів національної валюти	24832	29832	32757	44781	58925	34093	137,29
Резерви під активні операції, мільйонів національної валюти	3923	4833	5569	6269	8839	4915	125,28
Відношення резервів під активні операції до активів (відсотків)	15,80	16,20	17,00	14,00	15,00	-0,80	-5,06
Відрахування на резерви під активні операції (млн грн)	1628	1913	2339	2320	3447	1819	111,71
Резерви під кредити (млн грн)	3552	4428	5068	5718	8052	4500	126,71
Відрахування на резерви під кредити (млн грн)	1507	1764	2105	2111	3068	1561	103,61
Резерви під інші фінансові інструменти (млн грн)	372	404	501	552	787	415	111,59
Відрахування в резерви під інші фінансові інструменти (млн грн)	121	149	234	209	379	258	212,17
Частка резервів під кредити в загальних резервах (відсотків)	90,52	91,63	91,00	91,20	91,10	0,58	0,64
Частка резервів під інші фінансові інструменти в загальних резервах (відсотків)	9,48	8,37	9,00	8,80	8,90	-0,58	-6,08

Примітка: складено автором за даними банківської установи

Усі зазначені резерви формуються Акціонерним товариством «ОТР банк» шляхом віднесення на витрати. Кожен з них має свій власний напрям використання акумульованих коштів – це покриття збитків від конкретної активної операції, тобто резерв за одним видом активних операцій не може використовуватись банком для покриття збитків за іншими видами активних операцій. Саме тому резерви за активними операціями часто називають відповідними резервами. Фактично створені резерви за активними операціями не використовуються на покриття збитків від банківської діяльності в цілому. Перерахування коштів до резервів проводяться до встановленого строку подання щомісячного балансу. Розглянемо більш детально ці резерви.

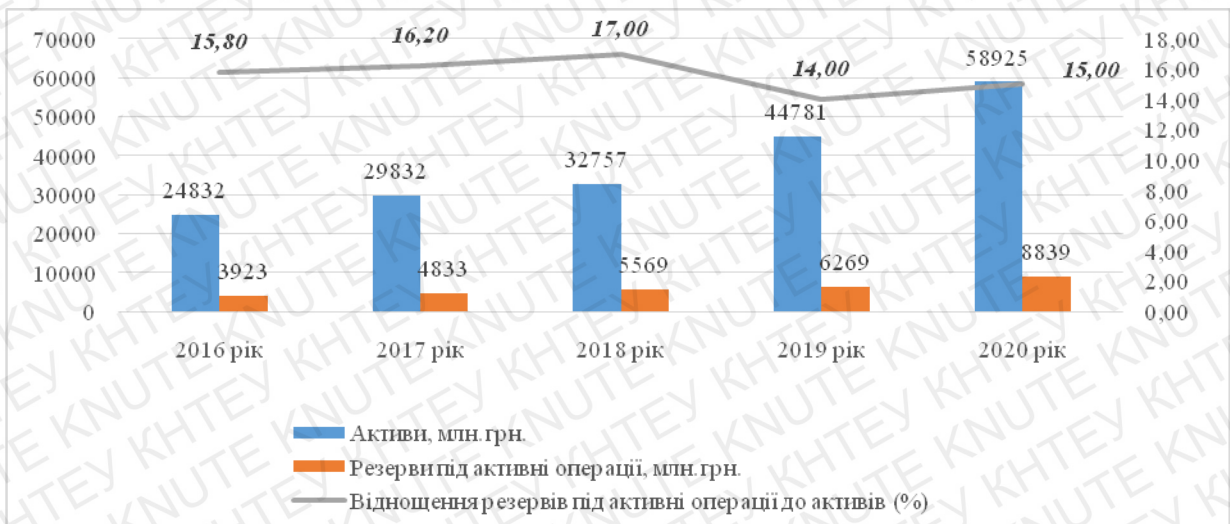

Рис. 2.7 Динаміка резервів для відшкодування можливих втрат за активними операціями Акціонерного товариства «ОТР банк» за 2016 – 2020 роки (станом на 31.12.2020 року)

Примітка: складено автором за даними банківської установи

Дані рис. 2.7 свідчать про те, що в Акціонерному товаристві «ОТР банк» у 2016 – 2020 роки відбувалось щорічне зростання як загального обсягу активів банківської установи, так і резервів під активні операції. А рівень резервів під активні операції у активах коливався від сімнадцяти

відсотків у 2018 році до п'ятнадцяти відсотків у 2020 році, що слід відмітити позитивно.

Резерви під втрати за активними операціями не включаються до капіталу банківської установи.

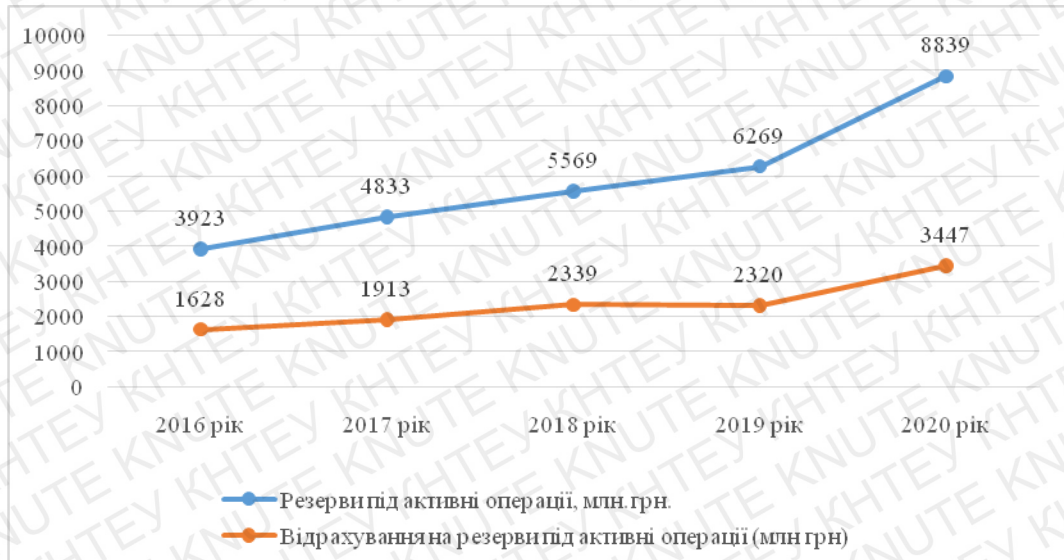

Рис. 2.8 Динаміка відрахувань під резерви для відшкодування можливих втрат за активними операціями у 2016-2020 роки (станом на 31.12.2020 року)

Примітка: складено автором за даними банківської установи

Аналогічно у структурі відрахувань, частка відрахувань під кредитні резерви була найвищою, а темпи приросту резервів під кредитні операції часто перевищували темпи приросту кредитів.

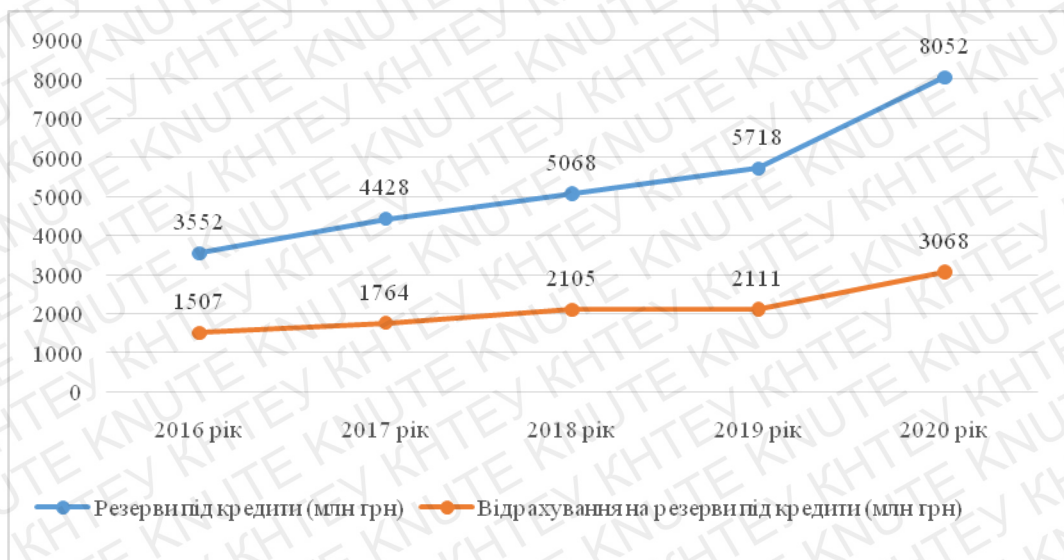

Рис. 2.9 Динаміка відрахувань на резерви під кредити Акціонерного товариства «ОТР банк» за 2016–2020 роки (станом на 31.12)

Примітка: складено автором за даними банківської установи

Відрахування до резервів на покриття кредитних ризиків за результатами року становили близько 3 відсотків від кредитного портфелю протягом року, 80 відсотків з яких відображають невизначеність щодо проведення вакцинації та тривалості обмежень економічної активності, що негативно вплинули на оцінку макроекономічної ситуації на 2021 рік. В цілому протягом 2016 – 2020 роки спостерігається збільшення резервів та відрахувань по них.

Кредитний портфель Банківської установи, до вирахування резервів під покриття кредитного ризику, зріс на 5.7 відсотків за 2020 рік та на 9.2 відсотків – після вирахування резервів, що відображає одночасне поліпшення якості портфелю та ефект від постійного зменшення обсягу проблемної та потенційно проблемної заборгованості. Частка портфелю кредитів корпоративного бізнесу протягом року зросла до 70 відсотків кредитного портфелю Банківської установи. Кредитна якість портфелю кредитів, наданих корпоративним клієнтам, продовжує покращуватися: неproblemна заборгованість перетнула позначку в 90 відсотків портфелю кредитів, понад 90 відсотків якої, своєю чергою, мають рейтинг «краще» або на рівні «7» за 9-бальною шкалою рейтингування (відповідно, 90 відсотків з рейтингом «1-7» за 10-бальною шкалою оцінки кредитного ризику Центральним банком України).

Обсяги відрахувань на резерви під інші фінансові інструменти в Акціонерному товаристві «ОТР банк» за 2016–2020 роки є незначними та щорічно зростають (рис. 2.10).

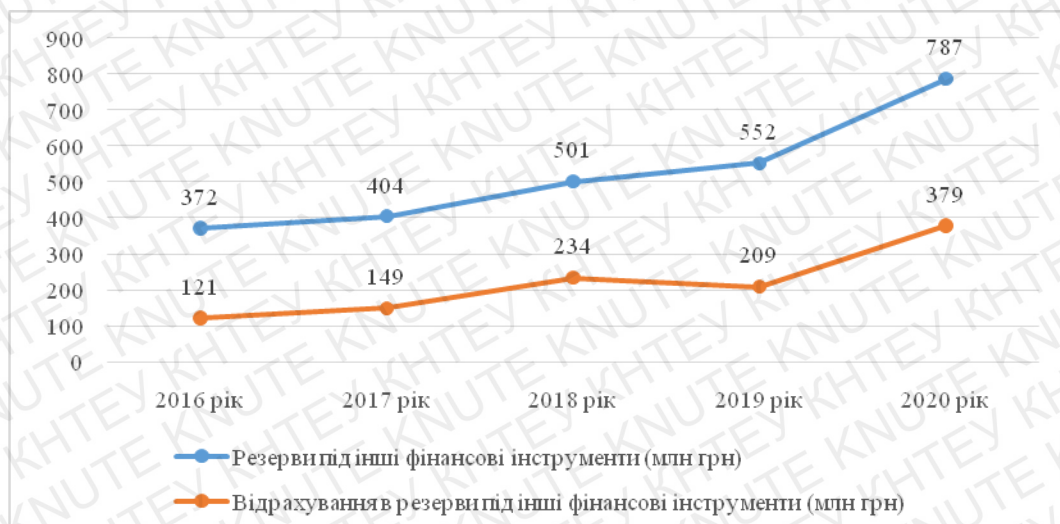

Рис. 2.10 Динаміка відрахувань на резерви під інші фінансові інструменти Акціонерного товариства «ОТР банк» за 2016–2020 роки (станом на 31.12)

Примітка: складено автором за даними банківської установи

Отже, кредитний ризик залишається головним для Акціонерного товариства «ОТР банк». Окремі позичальники банківської установи усе ще відчують фінансові труднощі. Це може негативно вплинути на якість обслуговування кредитів, а отже, зумовить потребу в додатковому формуванні резервів банком. Оцінюючи передумови появи проблем банківської установи із боржниками, слід зазначити, що вони зумовлені як об'єктивними зовнішніми чинниками (падіння платоспроможності позичальників унаслідок масштабної кризи, яка відбулася в економіці України), так і недоліками управління кредитними ризиками.

2.2. Інформаційно-методичне супроводження формування резервів за активними операціями банку

Найвищим колегіальним органом Акціонерного товариства «ОТР банк», що здійснює управління ризиками за операціями банківської установи

є Комітет з управління активами та пасивами, який створений згідно з рішенням Наглядової ради Банківської установи.

Щорічно Комітет з управління активами та пасивами затверджує Програму фінансування Акціонерного товариства «ОТР банк», в якій визначає пріоритети кредитно-інвестиційної стратегії та способи її фінансування. Крім того, регулярно здійснюється аналіз фінансових ринків та ринкової позиції Банківської установи, а також здійснюється моніторинг індикаторів раннього реагування на настання кризи ліквідності та індикаторів необхідності запровадження Плану відновлення діяльності, в тому числі Плану фінансування в кризових ситуаціях.

Створення відповідних резервів Акціонерного товариства «ОТР банк» – це головний напрямок захисту від кредитного ризику (як і ризику неліквідності), пов'язаного з неправильним управлінням кредитним портфелем. Ці резерви створюють відповідно до всіх видів наданих банком кредитів для відшкодування сум основного боргу за наданими кредитами. Згідно з нормативними актами Центральним банком України, резерв для відшкодування можливих втрат за активними операціями банків (резерв під кредитні ризики) є спеціальним резервом, необхідність формування якого зумовлена кредитними ризиками, характерними для банківської діяльності [1].

Внутрішньобанківські положення щодо визначення розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями передбачають, зокрема:

- 1) порядок проведення активних банківських операцій, у тому числі порядок прийняття рішення та проведення реструктуризації кредитів;
- 2) порядок включення/виключення фінансових активів до/з групи фінансових активів;
- 3) порядок накопичення, документування та систематичного оновлення інформації про своєчасність сплати боргу боржником/контрагентом;

4) окремі методики оцінки фінансового стану та визначення класу (у тому числі опис переліку основних джерел інформації та даних, що використовуються) боржника/контрагента, в тому числі який є учасником групи юридичних осіб під спільним контролем/групи пов'язаних контрагентів, для: юридичних осіб; фізичних осіб (у тому числі суб'єктів господарювання); банків (у тому числі нерезидентів); бюджетних установ; боржників - емітентів цінних паперів;

5) окремі порядки формування, статистичного підтвердження та документування власного досвіду банківської установи щодо:

- коефіцієнтів PD та LGD за групами фінансових активів, за спрощеним підходом;
- дефолтів боржників/контрагентів та втрат за активами;
- ризиків, на які наражається боржник/контрагент унаслідок участі в групі юридичних осіб під спільним контролем/групі пов'язаних контрагентів;

6) методику визначення значень коефіцієнтів PD та LGD в межах встановлених діапазонів значень згідно з вимогами цього Положення;

7) порядок визнання/припинення визнання банком дефолту боржника/контрагента;

8) окремі порядки розрахунку розміру кредитного ризику за:

- активом/наданим фінансовим зобов'язанням за видами активів/наданих фінансових зобов'язань (на індивідуальній, груповій основі та за спрощеним підходом);
- цінним папером, що містить, у тому числі докладні перелік та опис критеріїв, що враховуються банком під час оцінки кредитного ризику за цінними паперами;
- наявного додаткового забезпечення та/або рейтингових оцінок;
- дебіторською заборгованістю;

9) порядки та процедури щодо роботи банківської установи із заставою, зокрема:

- порядок здійснення правового аналізу документів під час укладення договору застави за кредитом з метою юридичного обґрунтування своїх прав як заставодержателя;
- процедуру страхування предмета застави;
- порядок визначення ринкової вартості предметів застави та здійснення її переоцінки (для оцінки, що здійснюється оцінювачем майна - працівником банківської установи, який має кваліфікаційне свідоцтво оцінювача, визначаються процедури проведення ним оцінки (переоцінки, перегляду вартості), застосовувані методики оцінки, зміст і форма внутрішнього документа про оцінку майна);
- процедури і методи перевірки наявності та якості предметів застави, оформлення результатів перевірки залежно від їх виду;
- процедури реалізації забезпечення;

10) порядок здійснення контролю за правильністю розрахунку розміру кредитного ризику за активами/наданими фінансовими зобов'язаннями;

11) порядок формування та ведення кредитної документації;

12) програма проведення стрес-тестування боржника за напрямками спеціалізованого кредиту (уключаючи опис методології / моделей та припущень, що використані);

13) критерії оцінки якості менеджменту боржника - юридичної особи за спеціалізованим кредитом, фінансового стану ініціатора та/або генерального підрядника проєкту.

Стратегія управління ризиками, кредитна політика та політики управління кредитним ризиком, в тому числі моніторингу, роботи з забезпеченням і проблемною заборгованістю дають визначення кредитному ризику, критеріям кредитоспроможності та платоспроможності для індивідуальної заборгованості та встановлюють нормативи та ліміти для управління кредитним ризиком на рівні портфеля. Детальні вимоги щодо кредитної угоди встановлюються в стандартах продуктів, які оновлюються на регулярній основі, проте не рідше одного разу на рік.

Основу оцінки та вимірювання кредитного ризику становлять моделі рейтингування для контрагентів, які готують та надають фінансову звітність та скорингові моделі для інших контрагентів, які дозволяють розподілити контрагентів на класи згідно з величиною вірогідності кредитного ризику по кожному з таких класів. Моделі оцінки кредитного ризику дозволять приймати виваженні рішення щодо розміру очікуваних збитків і необхідного співвідношення дохідності та ризику, уникати тих класів очікуваних кредитних ризиків, за якими дохід не є адекватним, або ж розмір ризику знаходиться в надто широкому діапазоні поза межами контролю зі сторони Акціонерного товариства «ОТР банк».

Кожному з класів кредитного ризику контрагентів відповідають певні підходи щодо максимально дозведеного розміру заборгованості, методів мінімізації очікуваних збитків, в тому числі через вимоги щодо забезпечення заборгованості, та розрахунку розміру очікуваних кредитних збитків. Всі моделі проходять обов'язкове документування, бек-тестування та валідацію відповідними підрозділами ОТП Банк в Угорщині. При аналізі контрагента обов'язковим є визначення групи пов'язаних контрагентів на основі ознак контролю, виходячи зі структури власності та управління та/або суттєвих економічних взаємозалежностей.

З початку поширення у світі та в Україні нового коронавірусу (COVID-19), почалось різке посилення негативних тенденцій у світовій економіці, в тому числі і щодо кредитоспроможності українських контрагентів. Однак у багатьох випадках вони залежать від специфіки того чи іншого контрагента. Розуміючи всю складність ведення бізнесу в умовах карантину, Акціонерне товариство «ОТР банк» запровадив особливий пільговий період обслуговування кредитів на період дії карантину для населення та бізнесу – кредитні канікули. Їх мета – зменшити фінансове навантаження на клієнта, більш зручно розподілити оплату за кредитом у часі. В залежності від кожної конкретної ситуації, Акціонерним товариством «ОТР банк» запропоновано декілька варіантів реструктуризації. Роздрібним клієнтам за споживчими

кредитами, іпотекою чи кредитом на авто, як-правило, пропонується «пакетний» підхід: зменшення розміру або відтермінування обов'язкових платежів на період дії карантину, подовження терміну дії кредитного договору. Середньому і великому бізнесу пропонується індивідуальний підхід, ураховуючи, що і карантин по-різному вплинув на корпоративних позичальників.

Визначаючи розмір резерву, банківські установи здійснюють класифікацію виданих кредитів і депозитів та оцінюють ризики з урахуванням таких чинників: фінансового стану позичальника; стану обслуговування позичальником кредитної заборгованості; рівня забезпечення кредитної операції.

Прийняття ризику супроводжується системою компетенцій та повноважень щодо кредитного ризику, яка, залежно від розміру заборгованості за кредитною угодою, складається з колегіальних органів та індивідуальних повноважень.

Найвищим колегіальним органом Банківської установи, що здійснює управління кредитним ризиком, є Кредитний комітет, створений відповідно до рішення Наглядової ради Банківської установи. Кредитний комітет наділений компетенцією делегувати частину своїх повноважень щодо прийняття рішення по кредитному ризику кредитним комітетам нижчого рівня та окремим посадовим особам, відповідальним за прийняття ризику. Непорушними принципами прийняття рішення є обов'язкова присутність представників підрозділу з управління ризиками та наявність у них права вето в разі, якщо рішення призведе до порушення ризик-апетиту Банківської установи або лімітів ризику.

При прийнятті рішення окремими посадовими особами з кредитними повноваженнями необхідним є дотримання принципу «4-х очей» та одноставного погодження. За стандартними продуктами для роздрібних клієнтів з мінімальними сумами заборгованості функціонує система

автоматичного прийняття рішення, яке налаштовується, підтримується та контролюється представниками підрозділу з управління ризиками.

При прийнятті ризику обов'язково проводиться ідентифікація інсайдерів, пов'язаних осіб з Банком, перевірка умов рішення щодо відповідності стандартам продукту, ринковим умовам та утримання особами, власниками кредитних повноважень, від голосування в разі наявності конфлікту інтересів. Мінімізація кредитного ризику на рівні кожного окремого контрагента передбачає відповідність встановленим політикам, процедурам та стандартам максимального розміру кредитного зобов'язання/боргового навантаження, строків погашення, рівня покриття забезпеченням.

Управління кредитним ризиком на рівні портфелю кредитів передбачає диверсифікацію ризику, обмеження щодо найбільш схильних до надмірних ризиків сегментів портфелю та відбувається за допомогою системи лімітів, встановлених кредитною політикою Банківської установи, щодо максимально допустимої концентрації заборгованості на рівні країни, валюти, галузі економіки, певного продукту та групи пов'язаних контрагентів.

Банк приділяє особливу увагу процесу постійного моніторингу та ранньої ідентифікації проблемної та потенційно проблемної заборгованості. На регулярній основі проводиться оцінка фінансового стану контрагента та аналіз його поведінки згідно з поведінковими моделями, статус обслуговування заборгованості, відбувається збір інформації з зовнішніх джерел щодо змін у складі учасників контрагента, порушення процедури банкрутства, значних судових розглядів матеріального характеру, статусу обслуговування боргу згідно з даними кредитних бюро та Кредитного реєстру, заборгованості з податків та/або інших обов'язкових платежів, публічної інформації, яка має негативний вплив на репутацію контрагента.

Система раннього реагування складається з кількох стадій, які визначають імовірність виникнення проблемної заборгованості та,

відповідно, визначають заходи, в тому числі превентивного характеру, які необхідно застосувати для попередження виникнення проблемної заборгованості або зниження очікуваних збитків від проблемної заборгованості. Система моніторингу та ранньої ідентифікації проблемної та потенційно проблемної заборгованості інтегрована в систему оцінки очікуваних збитків від знецінення фінансових активів відповідно до Міжнародних стандартів з фінансової звітності.

Процес моніторингу й оцінки резервів на покриття кредитного ризику перебуває під контролем Моніторингового та Резервного комітету, відповідно. Робота з врегулювання проблемної заборгованості проводиться підрозділами по роботі з проблемною заборгованістю, які незалежні від бізнес-підрозділів та підрозділів з управління ризиками, що приймали рішення при видачі кредитної заборгованості.

Понад 99 відсотків неproblemної заборгованості обслуговується корпоративними позичальниками згідно з графіками, погоджених кредитними угодами без допущення фактів прострочення заборгованості понад 7 днів. Частка стадії 2, відповідно до Міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ), тобто кредитів з ознаками погіршення кредитоспроможності або ознак потенційно проблемної заборгованості, згідно з системою раннього реагування та моніторингу за 2020 рік, зменшилась до 3 відсотків. Кредитний неproblemний портфель корпоративного бізнесу є достатньо диверсифікованим щодо концентрації ризику одного контрагента, групи пов'язаних контрагентів. Заборгованість 20 найбільших груп пов'язаних контрагентів – позичальників Банківської установи становить 28 відсотків станом на кінець 2020 року. Показник «великих кредитів», заборгованість групи пов'язаних контрагентів, що перевищує 10 відсотків регулятивного капіталу даної Банківської установи, норматив кредитного ризику Центральним банком України станом на кінець звітного періоду становить менше 12 відсотків, при максимальному

нормативному значенні не більш ніж 800 відсотків. Фактично, лише одна заборгованість перевищувала 10 відсотків регулятивного капіталу Банківської установи.

З огляду на галузеву структуру портфелю корпоративних кредитів, частка позик, наданих підприємствам сфери торгівлі, стабілізувалась на рівні близько 40 відсотків. Активно розвивається сектор сільського господарства, частка якого вже досягла позначки в 17 відсотків та майже зрівнялась з часткою сфери виробництва, яка в 2020 році зменшилась до нижче 20 відсотків. При цьому частка індустрій, яким притаманна найбільша волатильність та схильність до змін бізнес-циклів, а саме будівництва, операцій з нерухомістю та видобувної галузі і металургії, зменшується до менш ніж 10 відсотків портфелю. Ці галузі економіки продовжують залишатися серед індустрій, обсяг кредитування яких має певні обмеження в кредитній політиці Банківської установи. Протягом року відбулися значні зміни щодо частки валютної заборгованості, яка зменшилась до 33 відсотків в кредитному неproblemному портфелі корпоративного бізнесу. Банк контролює та обмежує лімітами розмір заборгованості в іноземній валюті щодо позичальників, у яких недостатньо валютної виручки для обслуговування боргу в іноземній валюті.

Стимулююча монетарна політика Центрального банку України та фактичне зменшення процентних ставок у гривні через інструмент трансмісії закладають основу довгострокової тенденції до поступового зниження частки валютної заборгованості в кредитному портфелі корпоративного бізнесу.

Хоча пандемія не мала значного негативного впливу на кредитну якість портфелю, невизначеність щодо швидкості проведення вакцинації та тривалості обмежень щодо економічної активності вплинули на оцінку макроекономічної ситуації на 2021 рік та призвели, станом на кінець 2020 року, до збільшення очікуваних збитків від виникнення подій кредитного ризику до близько трьох відсотків від неproblemної заборгованості за кредитами корпоративних клієнтів.

Більша частина очікуваних збитків сформована під Стадію 1 згідно з Міжнародними стандартами фінансової звітності. Проблемна кредитна заборгованість корпоративних клієнтів покрита резервами на 55 відсотків-60 відсотків, що відповідає історичним показникам із врегулювання проблемної заборгованості на рівні 40 відсотків і 45 відсотків від суми заборгованості. Якість портфелю нових споживчих кредитів роздрібного бізнесу протягом року була волатильною та чутливою до впливу заходів із протидії пандемії та, з часом, до відновлення економічної активності та платоспроможності населення через подальше зростання номінальних та реальних доходів. Проте станом на кінець 2020 року, якість портфелю нових видач повернулася до показників кінця 2019 року.

Запровадження жорсткого локдауну у II кварталі 2020 року призвело до фактичної зупинки видач споживчих кредитів у точках продажу, що незважаючи на швидкі темпи відновлення обсягів нових видач у другому півріччі спричинило зменшення частки споживчих кредитів у точках продажу до 34 відсотків портфелю. Якість портфелю споживчих кредитів у точках продажу несуттєво погіршилася у 2020 році, проте частка проблемних кредитів не перевищила 4 відсотків обсягу портфелю. Продовжили стрімко зростати кредитні ліміти на картках, станом на кінець 2020 року 39 відсотків портфелю споживчих кредитів складала саме залишки за кредитними лімітами на картках. Приріст залишків за лімітами на кредитні картки за 2020 рік становив близько 757 млн грн, в яких частка проблемних кредитів становила близько 4 відсотків портфелю. Частка портфелю готівкових кредитів незначно зросла до 19 відсотків обсягу портфелю, якість якого залишається на допустимому рівні – частка проблемної заборгованості не перевищує 3 відсотків його обсягу.

Підрозділ із управління ризиками здійснює постійний аналіз ранніх, середньострокових та фінальних показників ризику у розрізі всіх сегментів і продуктів кредитування роздрібного бізнесу. Щотижнево та щомісячно контролюється відповідність показників цільовим, виявлення відхилень та

корекція. Постійно переглядаються та вдосконалюються методи сегментації клієнтів та прийняття ризику, підвищуються роздільна здатність моделей і правил, вдосконалюються методики верифікації та оцінки кредитоспроможності.

Банк продовжує скорочення обсягів проблемної та потенційно проблемної кредитної заборгованості. Протягом року обсяг проблемних активів зменшився більше ніж на 1,6 мільярдів національної валюти – до 3,7 мільярдів національної валюти. Частка проблемної заборгованості зменшилася з 16 відсотків до 11 відсотків станом на кінець 2020 року. Проблема кредитна заборгованість корпоративних клієнтів покрита резервами на 55 відсотків-60 відсотків, що відповідає історичним показникам із врегулювання проблемної заборгованості на рівні 40 відсотків-45 відсотків від суми заборгованості. У сегменті корпоративного бізнесу переважала реструктуризація заборгованості як інструмент врегулювання, водночас у малому і середньому бізнесі та сегменті роздрібного бізнесу – претензійно-позовна діяльність.

Управління ризиком ліквідності відбувається на трьох часових горизонтах. Оперативний рівень передбачає управління ліквідністю протягом операційного дня з метою забезпечення достатнього рівня ліквідних активів станом на початок та кінець операційного дня, з огляду на платіжний календар, а також включає контроль виконання та проходження платежів протягом операційного дня задля виявлення суттєвих незапланованих відхилень від прогнозованих сум відтоків та надходжень для прийняття оперативних рішень щодо необхідності поповнення розміру ліквідних коштів.

Наступний рівень управління ліквідністю – це управління короткостроковою ліквідністю. Ключовими показниками на цьому рівні є норматив Національного банківської установи України LCR та внутрішні показники достатності короткострокової ліквідності. Внутрішні показники базуються на спільній основі з нормативом LCR, а саме наявності

високоліквідних активів для забезпечення виконання міжбанківських зобов'язань, що добігають кінця та не будуть поновлені, покриття потреб у коштах при настанні стресової ситуації та значному відтоку фінансування з Банківської установи, фінансування короткострокових потреб на основі 3-місячних прогнозів потреб бізнес-ліній щодо обсягів зростання портфелю фінансових активів за умови звичайного перебігу ділової активності.

Управління короткостроковою ліквідністю за допомогою внутрішніх лімітів ліквідності дозволяє підрозділам з управління ризиками та Комітету з управління активами та пасивами приймати виважені рішення щодо розміру портфелю високоліквідних активів, його структури та термінів розміщення коштів у фінансові активи, а також визначати процентну політику Банківської установи щодо його фінансових активів та зобов'язань.

Значну роль у плануванні й управлінні короткостроковою ліквідністю відіграють моделі поведінки залишків коштів на рахунках клієнтів, які застосовуються для визначення очікуваних розмірів відтоків вкладів на різних часових проміжках протягом календарного року.

Для управління ліквідністю здійснюється постійний моніторинг та аналіз продуктової структури фінансових зобов'язань Банківської установи, обсягів залучених та погашених коштів та їх вартості, а також концентрації вкладів по залишкових строках до їх погашення та групах пов'язаних контрагентів.

Результати аналізу знаходять своє відображення в рішеннях щодо зміни структури портфелю високоліквідних активів. Управління ліквідністю завершується на рівні управління середньо- та довгостроковою ліквідністю.

В іноземних валютах Банк утримує запас ліквідних активів у обсязі, достатньому для виконання протягом наступного місяця усіх зобов'язань, що не будуть поновлені, а також покриття планових відтоків від основної бізнес-діяльності. Банк покладається на підтримку материнської банківської установи в разі відтоку клієнтських коштів, деномінованих у іноземних валютах.

Протягом 2020 року Банк продовжував утримувати достатній запас перевищення короткострокових активів над зобов'язаннями Банківської установи, забезпечивши досягнення показника LCR на рівні понад 200 відсотків у всіх валютах та майже 250 відсотків в іноземних валютах. Розрахунки нового показника достатності структурної ліквідності NSFR дають Банківській установи очікування на виконання цього показника з достатнім рівнем запасу.

За аналогією щодо ієрархії Кредитного комітету, найвищим колегіальним органом є Комітет по роботі з проблемною заборгованістю, створений рішенням Правління Банківської установи, з підпорядкованою системою комітетів нижчого рівня та/або посадових осіб із кредитними повноваженнями. Робота комітетів та осіб із кредитними повноваженнями базується на праві вето представників підрозділу з управління ризиками й одноставності рішення згідно з принципом «4-х очей». У роботі з масовим сегментом роздрібних клієнтів переважають стандартні продукти та процедури врегулювання заборгованості залежно від продукту та терміну невиконання зобов'язань, водночас для клієнтів корпоративного сегменту властивим є сценарний аналіз з вибором сценарію, який призведе до максимального погашення заборгованості з урахуванням стану взаємовідносин із контрагентом, вартості та стану забезпечення, стану претензійно-позовної роботи та вартості грошей у часі. Групування акціонера вклад Групування акціонера Групування акціонера вклад Групування акціонера Групування акціонера вклад Групування акціонера Групування акціонера вклад Групування акціонера Групування акціонера вклад Групування акціонера вклад Групування акціонера

РОЗДІЛ 3

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДІВ ТА ІНСТРУМЕНТАРІЮ ФОРМУВАННЯ РЕЗЕРВІВ ЗА АКТИВАМИ БАНКУ

3.1. Зарубіжний досвід формування резервів за активними операціями банку

Зарубіжний досвід свідчить про значні відмінності у методичних підходах до визначення обсягів резервів за активними операціями. У країнах, що розвиваються, встановлено обов'язкові правила класифікації кредитів, визначаються конкретні рівні створення резервів для простоти їх формування і контролю, а їх дотримання забезпечується правовими санкціями. Навпаки, у країнах, які орієнтуються на використання загальних рекомендацій із класифікації, розміри створюваних резервів, здебільшого, засновані на оцінках вірогідних збитків, іноді на базі внутрішніх моделей і оцінок вірогідності дефолту і збитків у разі дефолту. У таких країнах може допускатися встановлення розмірів створюваних резервів у рамках деяких діапазонів. У більшості країн світу дозволяється використовувати заставне забезпечення для зменшення обсягу створюваних резервів, але не існує простої й однозначної відповідності між ринковою вартістю заставного забезпечення і компенсацією, яку воно може забезпечувати [7].

Світова практика свідчить про значні відмінності у методичних підходах до визначення обсягів резервів за активними операціями. У країнах, що розвиваються, встановлено обов'язкові правила класифікації кредитів, визначаються конкретні рівні створення резервів для простоти їх формування і контролю, а їх дотримання забезпечується правовими санкціями. Навпаки, у країнах, які орієнтуються на використання загальних рекомендацій із класифікації, розміри створюваних резервів, здебільшого, засновані на оцінках вірогідних збитків, іноді на базі внутрішніх моделей і оцінок

вірогідності дефолту і збитків у разі дефолту. У країнах останньої категорії може допускатися встановлення розмірів створюваних резервів у рамках деяких діапазонів.

У більшості країн світу дозволяється використовувати заставне забезпечення для зменшення обсягу створюваних резервів, але не існує простої й однозначної відповідності між ринковою вартістю заставного забезпечення і компенсацією, яку воно може забезпечувати [7, с. 404– 405].

У багатьох країнах органи регулювання встановлюють обов'язкові рівні формування таких резервів, але водночас надають банкам право самостійно визначати їхні обсяги, що, на наш погляд, сприяє виникненню при цьому суб'єктивних підходів. Унаслідок банківські установи, залежно від потреби збільшити чи зменшити фінансові результати, не завжди адекватно до реального ризику визначають його рівень і, відповідно, обсяги резервів. Це підтверджують дослідники Сідні Коттл, Роджер Ф. Мюррей та інші, які зазначили, що «...банківські резерви на покриття неповернених боргів можна використовувати одночасно і як механізм згладжування прибутку, і як прихований резерв» [5].

Розглянувши механізм визнання резервів під кредитні операції згідно з міжнародною практикою можна виділити такі етапи:

- первісне визнання кредиту;
- відбулась подія, яка впливає на попередньо оцінені майбутні грошові потоки за кредитом;
- понесення збитків;
- об'єктивне свідчення зменшення корисності кредиту;
- розрахунок суми зменшення корисності кредиту.

Відповідно до вітчизняного законодавства після первісного визнання кредиту відбувається етап оцінки кредитного ризику на основі фінансового стану позичальника і стану обслуговування боргу та безпосередньо розрахунок суми резерву під кредитні операції [6].

У багатьох країнах якість кредитного портфеля, або кредитний ризик банківської установи, є індикатором якості всіх сукупних активів. Такий підхід виправданий, оскільки кредити – найбільш ризикована частина активів банківської установи, і саме кредитний портфель визначає загальний рівень ризикованості активів. Це дає підстави за розмірами резерву під кредити ризику судити про якість активів банківської установи.

У міжнародній практиці для оцінювання якості активів банківської установи застосовується коефіцієнт (k), обчислений як відношення середньозваженої суми класифікованих активів до капіталу банківської установи і виражений у відсотках. Середньозважена сума класифікованих активів – це сукупний розмір можливих втрат за активними операціями і, насамперед, за кредитами, який вимірюється величиною резерву:

$$k = \frac{KA}{K} \cdot 100, \quad (3.1)$$

де значення KA – середньозважена сума класифікованих активів;
значення K – капітал банківської установи.

Наприклад, за методикою, прийнятою у Сполучених Штатах Америки, чисельник цього показника дорівнює сумі 20 відсотків субстандартних, 50 відсотків сумнівних і 100 відсотків безнадійних кредитів, тобто фактично є величиною резерву на відшкодування втрат за кредитними операціями банківської установи.

Рівень можливих втрат за кредитними операціями порівнюється з капіталом банківської установи, а не з іншими показниками, тому що ці втрати мають компенсуватися за рахунок власних коштів банківської установи. Банківські установи зі значним капіталом мають і вищий ступінь захисту своїх вкладників. Для коефіцієнта k запроваджено шкалу значень, за якою банківської установи присвоюється певний рейтинг якості активів. Ця шкала не є уніфікованою чи стандартною, – конкретні межі зміни коефіцієнта визначаються для кожної країни з урахуванням існуючих економічних умов і стану банківської системи.

Науково обґрунтована система оцінки якості активів має базуватися на даних статистичних досліджень. Для всіх банків, які діють у країні, розраховується коефіцієнт k , і залежно від його значень банківські установи поділяються на п'ять груп. Діапазон зміни коефіцієнта k для банків, що увійшли до групи найбільш надійних і стабільних, береться за основу для встановлення допустимих меж оцінки активів з рейтингом «добре». Аналогічні розрахунки проводяться за кожною групою банків, у результаті чого і формується шкала оцінки якості активів. Отже, якість кредитного портфеля банківської установи оцінюється за співвідношенням можливих втрат за кредитними операціями, визначених за обсягом резерву під кредитні ризики, та власного капіталу банківської установи.

У міжнародній банківській практиці вважається, що кредит слід надавати тільки тоді, коли банк впевнений у первинних джерелах погашення позички, якими є грошові потоки позичальника. І лише у виняткових випадках менеджер може звернутися до вторинних джерел погашення кредиту, тобто застави.

Зарубіжні банкіри виходять з того, що банківська установа – це не ломбард, який реалізує заставу. Тому банк не мусить виконувати невластиві йому функції, які до того ж потребують фахівців з торгівлі рухомим і нерухомим майном. У випадках, коли відсутність забезпечення значно підвищує ризик, банк вимагає його надання у формі цінних паперів, депозитів та інших фінансових інструментів, управління якими можуть здійснити фахівці банківської установи.

Швейцарія вважається однією з найрозвиненіших та найбагатших країн світу; банківська система – практично найстарішою у Європі. Крім того, Швейцарію називають «батьківщиною банківського бізнесу». Для українського банківського сектора надзвичайно цікавим і корисним є розгляд практики Швейцарії з метою формування стійкого та стабільного розвитку банківської системи України.

Швейцарія – центр світових фінансових потоків. Тут розташований офіс наднаціонального органу регулювання банківських систем – Базельський комітет з питань банківського нагляду при Банківській установи міжнародних розрахунків. Банківська система Швейцарії – найбільш стабільна та надійна у світі. Це зумовлено високим рівнем професіоналізму та надійності швейцарських банків, а також чіткою нормативною базою і системою банківського регулювання та нагляду. Інструменти та методи банківського регулювання та нагляду з часом та досвідом напрацьовувались, змінювались відповідно до потреб сучасного фінансового ринку. Так, наприклад, після світової фінансової кризи 2008-2009 роки було переглянуто і вдосконалено на законодавчому рівні вимоги щодо системних банків – UBS AG та Credit Suisse AG, які почали піддаватися більш жорсткому нагляду, оскільки розмір та складна організація цих інституцій підвищує системні ризики.

Швейцарський режим регулювання визначають на основі правил «Базеля III». Вимоги Базеля III є мінімальними, а Швейцарія, зазвичай, встановлює більш жорсткі. Це здійснюють з метою формування лідерських позицій у світовому фінансовому просторі.

Капітал банків складається з: мінімальних вимог до капіталу. Передбачають сукупний коефіцієнт достатності у розмірі 8 відсотків від активів, зважених за рівнем ризику, з мінімальним коефіцієнтом базового капіталу першого рівня, що становить 4,5 відсотків, а також мінімального нормативу першого рівня – 6 відсотків; буфера капіталу. Починаючи з січня 2016 року, банківські установи повинні мати буфер капіталу у вигляді базового капіталу 1 рівня, що становить 2,5 відсотків від активів, зважених за рівнем ризику; контрциклічного буфера капіталу. Застосовують для підтримки життєздатності банківської системи у випадку надмірної кредитної експансії або щоб її уникнути. Нормативне значення – 2,5 відсотків від активів зважених за рівнем ризику.

Вимоги до капіталу для системних банків є жорсткішими: загальний капітал першого рівня має становити 4,5 відсотків, додатковий захист загального капіталу першого рівня 8,5 відсотків. Як додатковий захист акціонерного капіталу першого рівня, 7 відсотків повинні бути у вигляді акціонерного капіталу, у той час як решта 3 відсотків, як і додатковий прогресивний компонент, можуть бути покриті конвертованими облігаціями (CoCos). Системні банківські установи також повинні формувати контрциклічний буфер.

Що стосується диверсифікації ризику, то максимально дозволена концентрація ризику становить 25 відсотків загального капіталу першого рівня. Особливу увагу банківські установи приділяють управлінню кредитним ризиком, використовуючи стандартний підхід (міжнародний стандарт SA-BIS) та підхід на основі внутрішніх рейтингів (IRB у двох варіантах: основний IRB та передовий IRB).

Регулювання ліквідності банківських установ базується на рекомендаціях Базельського комітету, який пропонує два нормативи ліквідності – показник короткострокової ліквідності (Liquidity coverage ratio, LCR) і показник чистого стабільного фінансування (Net Stable Funding Ratio, NSFR). Нормативне значення для двох – понад 100 відсотків. LCR розраховують з 01.01.2015 року, а NSFR введений з 01.01.2018р. Показник короткострокової ліквідності визначає чи достатнім є обсяг високоліквідних активів для покриття неочікуваного відтоку коштів протягом 30 днів.

Показник чистого стабільного фінансування відображає ліквідність банківської установи за період протягом 1 року. Облікова ставка від’ємна – (-) 0,75 відсотків. Це пояснюється проведенням політики «дешевих грошей» щодо стабілізації цін та підтримання економічної активності.

Відповідно низький розмір облікової ставки впливає на процентні ставки за активними та пасивними операціями банків. Середня процентна ставка за позиками у франках становить від 1,89 до 2,08 відсотків, за депозитами у франках – 0,37 до 1,37 відсотків. Банкам України потрібно

використовувати у практиці позитивний досвід розвинених країн.

3.2. Шляхи мінімізації резервів за окремими активами банку

Формування резервів за активними операціями, як інструменту управління, активно використовується в Акціонерного товариства «ОТР банк». Слід продовжити застосування цього інструменту мінімізації ризиків, тому що він здійснює позитивний вплив на імідж банківської установи серед вкладників. З метою зниження ризиковості проведення активних операцій, підвищення надійності та стабільності діяльності банків, захисту інтересів кредиторів і вкладників банківські установи створюють резерв для відшкодування можливих втрат за активними операціями банківської установи.

В результаті діяльності банківської установи активи можуть втрачати свою корисність, а за наявності об'єктивного свідчення про зменшення корисності формуються відповідні резерви; результатом процедури формування резерву під зменшення корисності активу є зменшення результату діяльності банківської установи (збільшення витрат банківської установи) і зменшення вартості активів (сума сформованого резерву зменшує балансову вартість активу). Зазначений метод дає змогу регулювати вартість активу та забезпечує інформацію про реальну заборгованість боржника [3].

Резерви за активними операціями банків формуються з урахуванням резервів за операціями, які обліковуються на позабалансових рахунках.

Нижче наведено інформацію щодо сумарних активів українських банків (включаючи ті, що перебувають у державній власності) табл. 3.1).

Проведений аналіз якості кредитного портфеля вітчизняних банків (табл. 3.1) дозволив виявити значні резерви, що свідчать про низьку якість кредитного портфеля (високу частку непрацюючих кредитів у кредитному

портфелі), негативно позначаються на рівні прибутковості та капіталізації банківської установи.

Таблиця 3.1

Сумарні активи українських банків з 2020 по 2021 роки (млн. грн.)

Період	Активи (усього)	Активи в іноземній валюті (млн. дол.)	Надані кредити	Кредити суб'єктам господарювання	Кредити фізичним особам	Резерви за активними операціями банків
на 1.01.2020	1494460	491855	1033539	822020	206761	492069
на 1.02.2020	1532671	523251	1038136	822237	211317	504557
на 1.03.2020	1536086	512811	1032703	816528	211688	500389
на 1.04.2020	1564275	584735	1108052	885238	218411	535629
на 1.05.2020	1556838	547578	1072662	857095	211049	519940
на 1.06.2020	1590693	547061	1062428	846650	211064	523501
на 1.07.2020	1589647	550782	1038212	820902	212250	505298
на 1.08.2020	1644577	592959	1061131	840496	215293	511304
на 1.09.2020	1651568	585081	1062756	839858	217351	508987
на 1.10.2020	1707732	605290	1027681	806104	215467	469063
на 1.11.2020	1739726	604574	996236	786679	203304	424380
на 1.12.2020	1754736	603712	980499	770164	203757	398595
на 1.01.2021	1822814	585349	963664	752503	199556	375459
на 1.02.2021	1819530	583049	966823	754488	200944	378762
на 1.03.2021	1826709	577673	967095	754050	201948	374324
на 1.04.2021	1835527	584773	967664	750736	205739	383929
на 1.05.2021	1862829	592260	986111	767053	208115	373220
на 1.06.2021	1882226	594094	987877	763428	213635	353018

Джерело: [26]

В умовах нерозвиненості фінансового ринку та кризових явищ в економіці вітчизняні банківські установи змушені працювати з різними видами забезпечення, зокрема застави у формі товарно-матеріальних цінностей. Занадто високий рівень кредитного ризику, пов'язаний з більшістю кредитів, змушує банківські установи використовувати будь-які методи його зниження.

З метою мінімізації резервів за окремими активами банківської установи пропонуємо більш широке впровадження контролю за активними, а особливо кредитними операціями банків.

Перевірка кредитів – неодмінна умова успішного здійснення банківського кредитування. Постійний контроль допомагає менеджерам заздалегідь виявляти проблемні кредити, а також перевіряти відповідність дій кредитних працівників основним вимогам кредитної політики банківської установи. Основна мета контролю за кредитами полягає в тому, щоб не допускати підвищення кредитного ризику понад установлений рівень. Як відомо, рівень кредитного ризику постійно змінюється, оскільки змінюються умови, за яких надається кожний конкретний кредит. Зміни загальної економічної ситуації послаблюють позиції деяких позичальників і водночас збільшують потреби в кредитуванні потенційних клієнтів. Фізичні особи та приватні підприємці можуть втратити роботу або мати проблеми зі здоров'ям, що негативно відіб'ється на їхніх можливостях погасити позичку. Ринкова вартість та ліквідність застави також може змінюватись і потребує постійного контролю.

Отже, головна вимога до процедури контролю – це постійність перевірки й оцінювання рівня ризику. Згідно зі статистичними дослідженнями, 80 відсотків проблемних кредитів виникають через недостатній контроль за рівнем кредитного ризику. Інші причини, такі як неадекватна оцінка кредиту та кредитоспроможності позичальника, неправильно проведена структуризація, помилки у кредитному договорі, породжують близько 20 відсотків проблемних ситуацій у кредитуванні.

З огляду на важливість контролю як методу управління кредитними ризиками пропонуємо в банках створювати окремі структурні підрозділи з перевірки кредитів. Щоб забезпечити об'єктивність, такі підрозділи рекомендується організаційно відокремлювати від кредитних відділів та управлінь. Банківські установи можуть використовувати різноманітні форми організації контролю, методи перевірки кредитів, структуру підрозділів

залежно від специфіки діяльності самого банківської установи та його клієнтів, потреб і можливостей, особливостей ринку та конкретної ситуації. Проте існують загальні принципи та правила, яких має дотримуватися менеджмент кожного банківської установи, формуючи організаційну структуру процесу кредитування. Функцію надання кредитів необхідно відокремити від функції контролю за наданими кредитами. У кредитному відділі доцільно функцію кредитного аналізу відокремити від власне процесу надання й оформлення позички. Це сприятиме підвищенню рівня об'єктивності оцінки кредиту й обережнішому його затвердженню.

З метою мінімізації резервів за найбільш прибутковою, проте й найбільш ризикованою – кредитною діяльністю Акціонерного товариства «ОТР банк» є мінімізація кредитних ризиків.

Розглядаючи зовнішні способи мінімізації ризику, ми можемо запропонувати використовувати Акціонерному товариству «ОТР банк» зовнішнє страхування та підвищені вимоги до забезпечення кредиту. На жаль, один із зовнішніх методів – розподіл ризику не може бути використаний банком, оскільки ця практика в Україні не є поширеною, через високу кількість ненадійних та ризикових активів у структурі операцій українських банків, що не мотивує закордонних партнерів викуповувати такі кредити. Тому розглянемо більш детально інші зовнішні способи мінімізації ризику.

Зовнішнє страхування кредитів – це особлива форма страхового захисту прав кредиторів, яка дозволяє банкам уникнути можливих втрат від збитків на випадок невиконання вимог за кредитними операціями. Об'єктом під час кредитного страхування є відповідальність позичальника, який із певних причин не виконав свої договірні зобов'язання. На сьогодні зовнішнє страхування кредитів представлено двома видами: страхування кредитів (як страхувальник представлений банк) та страхування відповідальності позичальника за непогашення кредиту (страхувальником тут є боржник, але особливістю цієї страхової операції є те, що кредит страхується на користь

банківської установи). Такий метод мінімізації ризиків дозволить Акціонерному товариству «ОТР банк» певною мірою розподілити ризик між усіма суб'єктами кредитних відносин, що зрештою призведе до оптимізації взаємин банків із позичальниками.

Посилення вимог щодо надання забезпечення – це метод впливу на кредитний ризик, що дає змогу банківській установі в разі неповернення позики повністю або частково компенсувати витрати за кредитними операціями. Загальновідомо, що вимоги банків щодо забезпечення можуть бути різних видів: застава (майно, майнові права, цінні папери); гарантії; поручительства (банків, суб'єктів господарювання); тощо (свідчення страхових компаній, вимоги за заробітною платою). Перелік вимог Акціонерного товариства «ОТР банк» щодо забезпечення позик містить також товарно-матеріальні цінності (сировина, напівфабрикати, комплектуючі вироби, готова продукція), рухоме і нерухоме майно, цінні папери, застава рахунків до оплати тощо.

Акціонерному товариству «ОТР банк» необхідно покращити якість оцінки майна, яке приймають під заставу, оскільки втрати, що несе банківська установа, пояснюють передусім його неправильною попередньою оцінкою. Як наслідок – значне перевищення витрат під час реалізації заставлених цінностей над отриманими коштами. Запобіганню втрат може сприяти встановлення з боку банків постійних контактів із спеціалізованими установами, що займаються оцінкою майна та консалтинговими, аудиторськими фірмами, такими як: KrestonGCG, група компаній «DeVisu», PricewaterhouseCoopers, Делойт Туш Томацу Лімітд.

Використання підвищених вимог банківської установи щодо забезпечення позики не дозволяє взагалі уникнути ризику, оскільки існують такі ситуації, у яких кредитор не може погасити борг, незалежно від якості застави. Проте таке забезпечення дає змогу мінімізувати кредитний ризик, оскільки кредитор отримує підвищені шанси на отримання коштів за своїми вимогами у випадку несплати суми боргу. Також спрацьовує психологічний

фактор: навіть якщо позичальник отримав позику, він не захоче здебільшого втрачати свої власні цінності, тобто фактично такий метод слугує додатковим стимулом для повернення позики, оскільки вартість заставленого майна зазвичай більша, ніж обсяг наданої позики.

Внутрішні інструменти мінімізації кредитного ризику містять лімітування та нормування кредитів, диверсифікацію кредитного портфелю та сек'юритизацію.

Ліміти за кредитами в Акціонерному товаристві «ОТР банк» пропонуємо встановлювати відповідно до специфіки підприємства. Тобто сума кредиту не повинна перевищувати реальні можливості підприємства в будь-який момент сплати заборгованості за кредитом. Особливу увагу треба приділяти великим кредитам, які є найбільш ризиковими для банківської установи (це не стосується кредитів Уряду України, які гарантують ся державою).

Важливим інструментом мінімізації кредитного ризику є диверсифікація кредитів. Акціонерне товариство «ОТР банк» має сформувати структуру кредитного портфелю так, щоб короткострокові кредити становили як мінімум 60 відсотків від загального кредитного портфелю. Для популяризації короткострокових кредитів необхідним є зменшення кредитних ставок за ними. Акціонерне товариство «ОТР банк» може надавати організаціям усі можливі види кредитів за формами та спрямуваннями, основним моментом у цьому питанні є аналіз діяльності підприємства і його спроможність отримання позитивного ефекту від використання кредиту.

Акціонерне товариство «ОТР банк» може також використовувати у своїй діяльності механізм сек'юритизації. Застосування сек'юритизації у Акціонерному товаристві «ОТР банк» може полягати в тому, що банк здійснюватиме переоформлення власних кредитних вкладень у цінні папери, й реалізовувати їх третім особам. При цьому викупна вартість указаних цінних паперів залежатиме від стану кредиту, що лежить у їх основі, тобто в

кінцевому підсумку від величини кредитного ризику. У разі вчасного погашення кредиту банк викуповуватиме облігації за номіналом. Якщо ж кредит пролонгується або не погашається в установленій термін банк здійснюватиме купівлю облігацій із дисконтом, величина якого безпосередньо залежить від рівня кредитного ризику. У результаті банківські активи Акціонерного товариства «ОТР банк» набуватимуть більшої диверсифікації.

Депозитні ризики містять ризик невизначеності щодо можливості дострокового вилучення вкладу та переводу депозитів у інші банківські установи. Частково Акціонерне товариство «ОТР банк» убезпечений від цього завдяки умовам договорів. Проте з метою мінімізації такого виду ризику Акціонерного товариства «ОТР банк» може також спрямовувати зусилля на диверсифікацію вкладників (розміщення вільних залишків грошових коштів не в одному, а декількох банках) та лімітування вкладів.

У процесі діяльності банківської установи можливі втрати через коливання валютних курсів і цін на банківські метали. З метою мінімізації валютних ризиків Придатного Акціонерного товариства «Укресімбанк» може здійснювати:

- лімітування відкритої валютної позиції в банківській установи загалом, за його філіями (регіональними управліннями) та за окремими валютами і банківськими металами, а також постійний моніторинг відкритої валютної позиції за всіма цими напрямками;
- структурне балансування активів і пасивів (кредиторської та дебіторської заборгованості) – дотримання такої структури активів і пасивів, яка дає змогу перекрити збитки від зміни валютного курсу прибутком, отриманим від цієї ж зміни за іншими позиціями банківської установи;
- форвардні валютні угоди – укладання строкових договорів між банком і клієнтом про купівлю-продаж іноземної валюти за фіксації суми угоди та форвардного обмінного курсу на конкретну дату в майбутньому;
- диверсифікацію активів банківської установи в різних іноземних

валютах та застосування «валютного кошика» (набір валют із урахуванням пропорцій, курси яких, як правило, змінюються у протилежних напрямках, що забезпечує сукупну стабільність «кошика»);

➤ страхування ризику фінансових втрат унаслідок зміни курсу валют у страхових компаніях. Мінімізація відсоткового ризику в банківській установи безпосередньо стосується таких похідних фінансових інструментів, як відсоткові ф'ючерси, опціони, свопи тощо. Проте застосування цього методу в Акціонерному товаристві «ОТР банк» є ускладненим через складність його застосування в довгостроковому періоді (через низьку ліквідність довгострокових похідних фінансових інструментів), а також із неможливістю врахування додаткових істотних ризиків, пов'язаних із використанням похідних інструментів. Виходячи із цього, мінімізацію основних форм відсоткового ризику Акціонерного товариства «ОТР банк» пропонують здійснювати встановленням під час застосування методу трансфертного ціноутворення, що запропонований вище, різних ставок відсотків за узгодженими термінами погашення. Суть методу полягає у встановленні трансфертної ціни за кожним рахунком, пов'язаним із рухом фінансових ресурсів у момент його відкриття, який визначається певними параметрами. Основним із них є термін залучення (розміщення) ресурсів.

Трансфертна ціна залишається незмінною до кінцевого терміну погашення фінансового інструменту (для інструментів із фіксованою відсотковою ставкою) або до моменту переоцінки фінансового активу (для інструментів із плаваючою відсотковою ставкою). За цим методом передбачається встановлення трансфертної ціни на основі еталонної кривої дохідності певного фінансового ринку. Як відомо, крива дохідності відображає залежність між вартістю фінансового інструменту, який обертається на цьому ринку та його строковістю. Для кожного банківського рахунку визначають кінцеву дату погашення або переоцінки і, відповідно до неї, визначають точку на ринковій кривій дохідності, яка відповідатиме базовій трансфертній ставці.

Таким чином, можна виділити ознаки, які дають змогу враховувати основні форми відсоткового ризику. Зокрема, врахування строковості й переоцінки фінансових активів дає змогу зменшувати ризик переоцінки та ризик у змінах кривої дохідності; врахування «вбудованих варіантів» – ризик права вибору (опціону); врахування спреда переоцінки та контрактного грошового потоку – базисного ризику.

Викладений вище метод дає змогу відділити відсотковий ризик фінансових інструментів із фіксованими та плаваючими відсотковими ставками від інших видів ризику (передусім – кредитного) і передати зазначений ризик (за відповідну плату) центру фондування (казначейству). На даний момент метод трансфертного ціноутворення за узгодженими строками погашення може застосовуватися у Акціонерному товаристві «ОТР банк» з певними обмеженнями. Зокрема, зазначений метод може застосовуватися для встановлення трансфертних цін за депозитними операціями роздрібного ринку зі строковістю від 1 дня до 6 місяців.

Інвестиційні ризики банківської установи полягають у можливості знецінення цінних паперів, які придбані банком. Акціонерне товариство «ОТР банк» значну частку власних активів утримує в цінних паперах. Мінімізувати інвестиційні ризики Акціонерного товариства «ОТР банк» може також через диверсифікацію вкладень, тобто розподіл коштів між різними видами цінних паперів (акціями, облігаціями) різних емітентів із різними термінами погашення, а також через вкладення коштів у державні цінні папери, надійність яких є вищою, ніж в усіх інших.

Отже, виходячи із аналізу, основними інструментами мінімізації ризиків від здійснення активних операцій Акціонерного товариства «ОТР банк», на нашу думку, повинні бути: розподіл ризику, зовнішнє страхування, посилення вимог до забезпечення кредиту, лімітування та нормування кредитів, створення резервів, метод трансфертного ціноутворення за узгодженими термінами погашення, диверсифікація кредитного та депозитного портфелів.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

1. Вивчення теоретичних основ формування резервів за активними операціями банку дало змогу визначити наступне:

1.1. Банківські установи в процесі здійснення активних операцій наражаються на різноманітні ризики. Банк за кожним видом фінансових активів, групою фінансових активів, дебіторською заборгованістю за господарською діяльністю банківської установи та наданими фінансовими зобов'язаннями розробляє та затверджує рішенням уповноваженого органу внутрішньобанківське положення щодо оцінки активу та розрахунку розміру кредитного ризику за таким активом.

1.2. Для підвищення надійності та стабільності банківської системи, захисту кредиторів і вкладників банківські установи формують резерви для покриття можливих втрат від проведення активних операцій. Створення банками відповідних резервів – це головний напрямок захисту від ризику, пов'язаного з неправильним управлінням активними операціями.

1.3. Механізм формування резервів для відшкодування можливих втрат за активними операціями має безпосередній вплив на забезпечення фінансової стійкості банківської установи.

1.4. У сучасних умовах формування резервів за кредитними операціями банків здійснюється відповідно до Міжнародних стандартів фінансової звітності і Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку. За участі експертів Міжнародного валютного фонду, Світового банківської установи, міжнародної компанії Oliver Wyman, USAID розроблено Положення № 351 від 30.06.2016 року, сумісне з МСФЗ 9 «Фінансові інструменти».

2. Результати діагностики стану формування резервів за активними операціями Акціонерного товариства «ОТР банк» дають можливість зробити наступні висновки:

2.1. Активи Банківської установи протягом періоду, що досліджується, продовжили щорічно зростати і досягли рівня 58 925 млн.

грн, що у 2,4 рази більше, ніж у 2016 році. Рентабельність активів у 2016 – 2020 роки коливалась від 3,74 відсотків у 2017 році до 6,54 відсотків у 2019 році. За підсумками 2020 року її значення зменшилось до рівня 3,34 відсотків у річному виразі. Суттєво на зниження рівня прибутковості вплинули витрати на формування резервів (на 847 млн грн більше, ніж у 2019 році) в результаті погіршення макроекономічного середовища, спричиненого пандемією. При цьому банк продовжив покращувати якість кредитного портфелю (частка кредитів на 3-й стадії зменшилася на 5,9 п.п.) та продовжив виважену політику управління кредитними ризиками. Ринкова частка чистих активів на кінець 2020-го року досягла 3,23 відсотків (проти 2,94 відсотків роком раніше). При цьому відбулася зміна структури активів, яким властивий кредитний ризик.

2.2. У складі фінансових активів банківської установи переважну частку займають кредити клієнтам, обсяг яких зріс з 15 211,5 мільйонів національної валюти до 27 638,2 мільйонів національної валюти, а їх частка скоротилась з 65,56 відсотків до 48,13 відсотків. Натомість частка коштів в банках зросла з 8,84 відсотків до 23,73 відсотків, а їх обсяг зріс з 2 051,8 мільйонів національної валюти до 13 628,1 мільйонів національної валюти. Загальний обсяг фінансових активів зріс з 23 203,8 мільйонів національної валюти до 57419,4 мільйонів національної валюти, зростання відбувалося за усіма їх складовими.

2.3. Оскільки найбільшу частку у складі фінансових активів банківської установи займають кредити, то відповідно, кредитний ризик – найбільш суттєвий ризик для капіталу Акціонерного товариства «ОТР банк». Банк не в змозі повністю уникнути цього виду ризику при кредитуванні, тому ключовим є саме процес управління, який складається з послідовних етапів: ідентифікації та визначення, оцінки та вимірювання ризику, безпосереднього прийняття ризику та його мінімізації, і врешті моніторинг та контроль за профілем ризику й тенденціями щодо його розвитку.

2.4. В Акціонерному товаристві «ОТР банк» нараховуються наступні резерви за активними операціями: резерв для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями; резерв за коштами, розміщеними на депозитних рахунках у банках, які визнані банкрутами або ліквідуються чи зареєстровані в офшорних зонах; резерв на відшкодування можливих збитків за простроченими понад тридцять днів та сумнівними щодо їх отримання нарахованими доходами за активними операціями; резерв на відшкодування можливих збитків банків від операцій з цінними паперами; резерв для відшкодування можливих втрат від дебіторської заборгованості. Усі зазначені резерви формуються Акціонерним товариством «ОТР банк» шляхом віднесення на витрати. Кожен з них має свій власний напрям використання акумульованих коштів – це покриття збитків від конкретної активної операції, тобто резерв за одним видом активних операцій не може використовуватись банком для покриття збитків за іншими видами активних операцій. Саме тому резерви за активними операціями часто називають відповідними резервами. Фактично створені резерви за активними операціями не використовуються на покриття збитків від банківської діяльності в цілому. Перерахування коштів до резервів проводяться до встановленого строку подання щомісячного балансу.

2.5. Проведений в роботі аналіз динаміки і структури резервів Акціонерного товариства «ОТР банк» для відшкодування можливих втрат та її зіставлення з динамікою складових активних операцій за період 2016 – 2020 роки, свідчить, що резерви за кредитними операціями займали найбільшу дещо зростаючу частку у загальному обсязі резервів за активними операціями. Резерви під втрати за активними операціями не включаються до капіталу банківської установи.

2.6. Найвищим колегіальним органом Акціонерного товариства «ОТР банк», що здійснює управління ризиками за операціями банківської установи є Комітет з управління активами та пасивами, який створений згідно з рішенням Наглядової ради Банківської установи. Кожного календарного року

Комітет з управління активами та пасивами затверджує Програму фінансування Акціонерного товариства «ОТР банк», в якій визначає пріоритети кредитно-інвестиційної стратегії та способи її фінансування.

3. Вивчення шляхів удосконалення методів та інструментарію формування резервів за активними операціями банку дає можливість віднайти можливі резерви удосконалення цього процесу в Акціонерного товариства «ОТР банк».

3.1. Зрубіжний досвід свідчить про значні відмінності у методичних підходах до визначення обсягів резервів за активними операціями. У багатьох країнах органи регулювання встановлюють обов'язкові рівні формування таких резервів, але водночас надають банкам право самостійно визначати їхні обсяги, що, на наш погляд, сприяє виникненню при цьому суб'єктивних підходів.

3.2. Швейцарія вважається однією з найрозвиненіших та найбагатших країн світу. Її називають «батьківщиною банківського бізнесу». Швейцарський режим регулювання визначають на основі правил «Базеля III». Вимоги Базеля III є мінімальними, а Швейцарія, зазвичай, встановлює більш жорсткі. Це здійснюють з метою формування лідерських позицій у світовому фінансовому просторі. Для українського банківського сектора надзвичайно цікавим і корисним є розгляд практики Швейцарії з метою формування стійкого та стабільного розвитку банківської системи України. Банкам України потрібно використовувати у практиці позитивний досвід розвинених країн.

3.3. З метою мінімізації резервів за окремими активами банківської установи пропонуємо більш широке впровадження контролю за активними, а особливо кредитними операціями банків. Головна вимога до процедури контролю – це постійність перевірки й оцінювання рівня ризику.

3.4. З огляду на важливість контролю як методу управління кредитними ризиками пропонуємо в банках створювати окремі структурні підрозділи з перевірки кредитів. Щоб забезпечити об'єктивність, такі

підрозділи рекомендується організаційно відокремлювати від кредитних відділів та управлінь. Банківські установи можуть використовувати різноманітні форми організації контролю, методи перевірки кредитів, структуру підрозділів залежно від специфіки діяльності самої банківської установи та його клієнтів, потреб і можливостей, особливостей ринку та конкретної ситуації. Проте існують загальні принципи та правила, яких має дотримуватися менеджмент кожної банківської установи, формуючи організаційну структуру процесу кредитування.

3.5. Функцію надання кредитів необхідно відокремити від функції контролю за наданими кредитами. У кредитному відділі доцільно функцію кредитного аналізу відокремити від власне процесу надання й оформлення позички. Це сприятиме підвищенню рівня об'єктивності оцінки кредиту й обережнішому його затвердженню.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Активи банків України (2008-2021): Минфин. URL: <https://index.minfin.com.ua/banks/stat/active/>
2. Банківські операції: навч. посіб. / [В.І. Капран, М.С. Кривченко, О.К. Коваленко, С.І. Омельченко]. Київ : Центр навчальної літератури, 2018. 208 с.
3. Банківські операції: навч. посіб. / [Папаїка О.О., Орлова В.О., Кононенко А.Ф.] Донецьк : ДонНУЕТ, 2019. 457 с.
4. Барановський О. Безпека банківської сфери. *Вісник Національного банку України*. 2014. № 6. С. 40–47.
5. Белова І. В. Банківська статистика : навч. Посіб. / уклад. І.В. Белова. Суми : Університетська книга, 2019. 431с.
6. Генеза банківських криз: монографія / М.І. Диба, А.М. Мороз, Т.П. Остапишин Т.П. та ін.: за заг.ред. д.е.н., проф.. М.І.Диби і д.е.н., проф. А.М. Мороза. Київ : КНЕУ, 2014. 578с.
7. Добринь С.В. Аналіз впливу факторів фінансової безпеки на фінансову стійкість банків. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2020. № 29. С.92 – 96.
8. Дробницька О. Р. Проблемні кредити банків: сучасний стан та можливості управління ними через процес сек'юритизації активів. *Інноваційна економіка*. 2019. № 6(44). С. 267–272.
9. Жежерун Ю. В. Формування резервів за кредитними операціями вітчизняних банків. *Фінансовий простір*. 2018. № 1 (29). С. 24–29.
10. Жигайло Г. Види, сутність і місце резервів у фінансовій звітності банків. *Вісник Національного банку України*. 2019. № 10. С. 42–46.
11. Звіт про фінансову стабільність НБУ 2020, 2019, 2018 рр. URL: <https://bank.gov.ua/ua/stability/report>.

12. Індикатори грошово-кредитного ринку. Асоціації банків України. URL: <http://aub.org.ua>120. Офіційний сайт Базельського комітету з питань банківського нагляду. URL: <http://www.bis.org/bcbs/index.htm>
13. Інструкція про порядок регулювання діяльності банків України: Правління НБУ, Постанова від 28.08.2001 р. № 368 зі змінами і доповненнями. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01>.
14. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996р. Київ : Офіційне видавництво Верховної Ради України, 1996. 115 с.
15. Коренєва О. Г. Формування резервів під кредитні операції банками України: відповідність міжнародним стандартам. *Молодий вчений*. 2016. № 1 (28). Ч. 1. С. 76–79.
16. Косова Т. Д. Формування резервів за кредитними операціями українських банків: відповідність світовій практиці. *Актуальні проблеми економіки*. 2019. № 5 (155). С. 401–408.
17. Коцовська Р. Р. Оцінювання банками України кредитного ризику в сучасних економічних умовах. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2020. Вип. 26.6. С. 242–249.
18. Лагода Є. Ю. Формування концепції ризик-менеджменту для комерційних банків України на прикладі ПАТ «Альфа банк». *Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки)*. 2019. № 2(3). С. 188–194. URL: [http://nbuv.gov.ua/j-pdf/znptdau_2019_2\(3\)_23.pdf](http://nbuv.gov.ua/j-pdf/znptdau_2019_2(3)_23.pdf)
19. Макроекономічний огляд та прогноз. Міністерства фінансів України. URL: <http://www.minfin.gov.ua>.
20. Мельник П. В. Банківські системи зарубіжних країн: підручник / П. В. Мельник, Л. Л. Тарангул, О. Д. Гордей. Київ : Алерта. 2019. 526 с.
21. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 39 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка» Міжнародний документ від 01.01.2012. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_015.

22. Міжнародний стандарт фінансової звітності 7 «Фінансові інструменти: розкриття інформації» Міжнародний документ від 01.01.2012. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_007.
23. Міжнародний стандарт фінансової звітності 9 (МСФЗ 9) «Фінансові інструменти»: Міжнародний документ від 01.01.2012. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/929_016.
24. Огляд банківського сектору. Національний банк України. URL: <https://www.bank.gov.ua/control/uk/index>.
25. Онищенко В., Манжос С. Регулювання іноземного капіталу в банківській системі: зарубіжний досвід та імплементація його в Україні. *Вісник Національного банку України*. 2020. Вип. № 7 (176). С. 18–29.
26. Основні принципи ефективного банківського нагляду. URL: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=45251>
27. Петрик О. Основні аспекти макропруденційної політики в сучасних умовах. *Вісник Національного банку України*. 2019. Вип. № 9 (211). С. 3–5.
28. Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями : постанова Правління НБУ від 30.06.2016 № 351. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16>.
29. Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями: Правління НБУ, Постанова від 30.06.2016 №351 зі змінами і доповненнями. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16>.
30. Положення про застосування Національним банком України стандартних інструментів регулювання ліквідності банківської системи, затверджене Постановою Правління НБУ 17.09.2015 № 615. URL:<http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=21857413>
31. Положення про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах постанова Правління НБУ від 11.06.2018 № 64. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0064500-18>.

32. Положення про порядок формування і розмір резервних і страхових фондів комерційних банків : постанова Правління НБУ від 16.01.1995 № 9. URL:<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0009500-95> (втрата чинності від 30.06.1995).
33. Положення про порядок формування та використання банками резервного фонду: Правління НБУ, Постанова від 08.08.2001 р. №334 зі змінами і доповненнями. URL:<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0749-01>.
34. Положення про порядок формування та зберігання обов'язкових резервів банками України та філіями іноземних банків в Україні, затверджене Постановою Правління НБУ 11.12.2014р. №806. URL:: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0312-06>.
35. Положення про порядок формування та зберігання обов'язкових резервів банками України та філіями іноземних банків в Україні: Правління НБУ, Постанова від 11.12.2014 р. №806 зі змінами і доповненнями. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/v0806500-14>.
36. Прасолова С.П. Банківські операції [текст] : навч. посіб. та практ. / С.П. Прасолова, О.С. Вовченко. Київ : «Центр учбової літератури». 2019. 612с.
37. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 7 грудня 2000 року № 2121 зі змінами і доповненнями. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>.
38. Про затвердження Положення про порядок формування і використання резерву для відшкодування можливих втрат за позиками комерційних банків: постанова Правління НБУ від 29.09.1997 № 323. URL:: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0471500-97>.
39. Про здійснення операцій з використанням електронних платіжних засобів: Правління НБУ, Постанова від 05.11.2014 N 705 зі змінами і доповненнями. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/v0705500-14>.

40. Про Національний банк України: Закон України від 20.05.1999 р. № 679-
XIV зі змінами і доповненнями URL:
<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/679-14>.
41. Про платіжні системи та переказ грошей в Україні : Закон України від
05.04.2001 р. № 2346/III зі змінами і доповненнями. URL:
[http://zakon3.rada.gov.ua /laws/show/2346-14](http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2346-14).
42. Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті: Закон України
від 23.09.1994 р. № 185/94-ВР зі змінами і доповненнями. URL:
<http://zakon2.rada.gov.ua/laws /show/185/94-вр>.
43. Про порядок формування і використання резерву для відшкодування
можливих втрат за кре дитними операціями банків: Постанова Правління
НБУ від 06.07.2000 № 279. URL:
<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0474-00>.
44. Про порядок формування та використання банками України резервів для
відшкодуван ня можливих втрат за активними банківськими операціями:
Постанова Правління НБУ від 25.01.2012 № 23. URL:
<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/ z0231-12>.
45. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових
послуг: Закон України від 12.07.2001р. № 2664-Ш зі змінами і
доповненнями. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2664-14>.
46. Системи регулювання ринків фінансових послуг зарубіжних країн:
навчальний посібник / Науменкова С.В., Міщенко В.І. К.: НБУ; Центр
наукових досліджень, 2020. 170 с.
47. Статистичні дані Центрального банку Швейцарії. URL:
<http://www.snb.ch/en/>
48. Управління ризиками банку : навч. посіб. / Н. П. Шульга, Т. М. Гордієнко,
М. В. Мельничук та ін.; за ред. Н.П. Шульги. Київ : КНТЕУ, 2016. 628 с.
49. Фінансова звітність АТ «ОТР банк». URL: [http://](http://www.otrpbank.com.ua)

50. Формування резервів під кредитні операції банку в умовах фінансової кризи. URL: http://www.rusnauka.com/6_PNI_2019/Economics/1_130261.doc.htm.
51. Хаб'юк О. Банківське регулювання та нагляд через призму рекомендацій Базельського комітету: монографія. Івано-Франківськ: ОППО; ПрутПринт. 2018. 260 с.
52. Хімчук Г. О. Резерви на можливі витрати по позичках у банківській діяльності. Економіка : Наукові праці. Том 99. Вип. 86. К., 2019. С. 57–60.
53. Хюпкес Е., Квинтин М., Тэйлор М. Механизмы подотчетности органов регулирования финансового сектора. Вопросы Экономики (Международный Валютный Фонд). 2016. № 39. 34 с.
54. Швейцарська служба нагляду за фінансовими ринками URL: <https://www.finma.ch/en>
55. Щуревич О.І. Ліквідність комерційних банків як чинник забезпечення стабільності банківської системи. *Економічні проблеми та перспективи розвитку житлово-комунального господарства на сучасному етапі: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції Харківського національного університету міського господарства ім. О.М. Бекетова*. 2017. С. 143–144.
56. Щуревич О.І., Андрущак Є.М. Удосконалення системи банківського регулювання та нагляду в Україні на основі досвіду Швейцарії. *Науковий журнал Львівського національного університету імені Івана Франка «Формування ринкової економіки в Україні»*. 2016. Вип. № 35. С. 25–30.

ДОДАТКИ

Додаток А

Фінансова звітність банку за 2020 рік

Окремий звіт про фінансовий стан станом на 31 грудня 2020 року

(у тисячах українських гривень)

	Примітки	31 грудня 2020 року	31 грудня 2019 року
АКТИВИ			
Грошові кошти та рахунки у Національному банку України	9	3,510,420	3,139,593
Кошти в банках	10, 24	13,628,078	4,308,470
Кредити клієнтам	11, 24	27,638,193	25,311,393
Інвестиції, що оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	12	6,602,257	3,612,465
Інвестиції, що оцінюються за амортизованою собівартістю	13	5,901,418	7,212,296
Інвестиції в дочірню компанію	14	139,143	139,143
Основні засоби та нематеріальні активи	15	734,358	568,882
Активи з права користування	16	446,685	191,858
Поточні активи з податку на прибуток		90	64
Відстрочені активи з податку на прибуток	8	76,544	38,747
Інвестиційна нерухомість		27,857	28,152
Інші активи	17, 24	219,864	230,260
ВСЬОГО АКТИВІВ		58,924,907	44,781,323
ЗОБОВ'ЯЗАННЯ			
Кошти банків та інших фінансових установ	18, 24	399	567,801
Рахунки клієнтів	19, 24	47,838,522	35,401,926
Орендні зобов'язання	20	450,684	174,425
Поточні зобов'язання з податку на прибуток		81,304	84,827
Інші зобов'язання	21, 24	982,437	777,869
ВСЬОГО ЗОБОВ'ЯЗАНЬ		49,353,346	37,006,848
КАПІТАЛ			
Акціонерний капітал	22	6,186,023	6,186,023
Емісійний дохід	22	405,075	405,075
Інший додатковий капітал	22	1,236,294	1,236,294
Резерв переоцінки інвестицій, що оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід		113,960	50,596
Нерозподілений прибуток/(накопичений дефіцит)		1,630,209	(103,513)
ВСЬОГО КАПІТАЛУ		9,571,561	7,774,475
ВСЬОГО ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ТА КАПІТАЛУ		58,924,907	44,781,323

Затверджено до випуску керівництвом АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА «ОТП БАНК» та підписано від його імені:

Володимир Мудрий
 Голова Правління

29 березня 2021 року

Наталія Дюба
 Головний бухгалтер

29 березня 2021 року

Примітки, надані на сторінках 13-77, є невід'ємною частиною цієї окремої фінансової звітності.

Продовження додатку А

Окремий звіт про прибутки і збитки та інші сукупні доходи за рік, який закінчився 31 грудня 2020 року

(у тисячах українських гривень)

	Примітки	2020	2019
Процентні доходи	4, 24	4,962,915	5,092,574
Процентні витрати	4, 24	(1,386,122)	(1,653,327)
Чистий процентний дохід до формування резерву під очікувані кредитні збитки за активами, за якими нараховуються проценти	4	3,576,793	3,439,247
Комісійні доходи	6, 24	1,684,106	1,696,120
Комісійні витрати	6, 24	(506,572)	(393,261)
Чистий прибуток від операцій з іноземною валютою та банківськими металами	24	295,785	258,222
Чистий прибуток від операцій з похідними фінансовими інструментами	24	89,887	81,431
Чистий прибуток від інвестицій, що оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід		79,306	43,502
Чистий збиток від модифікації фінансових активів		(18,917)	(12,884)
Формування резерву на покриття очікуваних кредитних збитків за активами, за якими нараховуються проценти	5, 24	(836,210)	(145,694)
Формування резерву на покриття очікуваних кредитних збитків за іншими операціями		(202,707)	(46,447)
Інші доходи	24	104,883	162,643
Чистий непроцентний дохід		689,561	1,643,632
Операційний дохід		4,266,354	5,082,879
Операційні витрати	7, 24	(2,147,005)	(1,988,513)
Прибуток до оподаткування		2,119,349	3,094,366
Витрати з податку на прибуток	8	(385,627)	(557,610)
Чистий прибуток за рік		1,733,722	2,536,756
Інші сукупні доходи/(збитки)			
Статті, які в подальшому можуть бути рекласифіковані до складу прибутків або збитків:			
Зміна справедливої вартості інвестицій, що оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід		63,364	(17,087)
Інші сукупні доходи/(збитки)		63,364	(17,087)
ВСЬОГО СУКУПНИХ ПРИБУТКІВ ЗА РІК		1,797,086	2,519,669
Прибуток на акцію			
Середньозважена кількість простих акцій в обігу		499,238	499,238
Базисний та розбавлений прибуток на акцію, в українських гривнях		3,473	5,081

Затверджено до випуску керівництвом АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА «ОТП БАНК» та підписано від його імені:

Володимир Мудрий
 Голова Правління

29 березня 2021 року

Наталія Дюба
 Головна бухгалтерія

29 березня 2021 року

Примітки, надані на сторінках 13-77, є невід'ємною частиною цієї окремої фінансової звітності.

Фінансова звітність банку за 2019 рік

Окремий звіт про фінансовий стан станом на кінець дня 31 грудня 2019 року

(у тисячах українських гривень)

	Примітки	31 грудня 2019 року	31 грудня 2018 року
АКТИВИ			
Грошові кошти та рахунки у Національному банку України	9	3,139,593	2,320,458
Кошти в банках	10, 25	4,308,470	2,507,127
Кредити клієнтам	11, 25	25,311,393	22,059,052
Інвестиції, що оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	12	3,612,465	1,102,220
Інвестиції, що оцінюються за амортизованою собівартістю	13	7,212,296	3,677,428
Інвестиції в дочірні компанії	14	139,143	-
Основні засоби та нематеріальні активи	15	568,882	478,898
Активи з права користування	16	191,858	-
Поточні активи з податку на прибуток		64	127,402
Відстрочені активи з податку на прибуток	8	38,747	177,315
Інвестиційна нерухомість		28,152	39,381
Інші активи	17, 25	230,260	267,857
ВСЬОГО АКТИВІВ		44,781,323	32,757,138
ЗОБОВ'ЯЗАННЯ			
Кошти банків та інших фінансових установ	18, 25	567,801	441
Рахунки клієнтів	19, 25	35,401,926	26,855,632
Средні зобов'язання	20	174,425	-
Поточні зобов'язання з податку на прибуток		84,827	-
Інші зобов'язання	21, 25	777,849	644,259
ВСЬОГО ЗОБОВ'ЯЗАНЬ		37,006,848	27,502,332
КАПІТАЛ			
Акціонерний капітал	22	6,186,023	6,186,023
Емісійний дохід	22	405,075	405,075
Інший додатковий капітал	22	1,236,294	1,236,294
Резерв переоцінки інвестицій, що оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід		50,596	67,683
Накопичений дефіцит		(103,513)	(2,640,269)
ВСЬОГО КАПІТАЛУ		7,774,475	5,254,806
ВСЬОГО ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ТА КАПІТАЛУ		44,781,323	32,757,138

Затверджено до випуску керівництвом АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА «ОТП Банк» та підписано від його імені:

Тамаш Хак-Ковач
Голова Правління

26 березня 2020 року

Наталія Дюба
Головний бухгалтер

26 березня 2020 року

Примітки, надані на сторінках 13-77, є невід'ємною частиною цієї окремої фінансової звітності.

Продовження додатку Б

РІЧНИЙ ЗВІТ

Окремий звіт про прибутки і збитки та інші сукупні доходи за рік, який закінчився 31 грудня 2019 року

(у тисячах українських гривень)

	Примітки	2019	2018
Процентні доходи	4, 25	5,092,574	4,133,371
Процентні витрати	4, 25	(1,653,327)	(1,226,343)
Чистий процентний дохід до формування резерву на покриття збитків від знецінення активів, за якими нараховуються проценти	4	3,439,247	2,907,028
Комісійні доходи	6, 25	1,696,120	1,445,122
Комісійні витрати	6, 25	(393,261)	(297,109)
Чистий прибуток від операцій з іноземною валютою та банківськими металами	25	175,484	152,056
Чистий прибуток від операцій з похідними фінансовими інструментами	25	164,169	164,224
Чистий прибуток від інвестицій, що оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід		43,502	5,570
Чистий збиток від модифікації фінансових активів		(12,884)	(20,320)
Формування резерву на покриття очікуваних збитків за активами, за якими нараховуються проценти	5, 25	(145,694)	(393,928)
(Формування)/розформування резерву на покриття очікуваних збитків за іншими операціями		(46,447)	4,344
Інші доходи	25	162,643	97,632
Чистий непроцентний прибуток		1,643,632	1,157,591
Операційний прибуток		5,082,879	4,064,619
Операційні витрати	7, 25	(1,988,513)	(1,662,895)
Прибуток до оподаткування		3,094,366	2,401,724
Витрати з податку на прибуток	8	(557,610)	(427,414)
Чистий прибуток за рік		2,536,756	1,974,310
Інші сукупні (збитки)/доходи			
Статті, які в подальшому можуть бути рекласифіковані до складу прибутків або збитків:			
Зміна справедливої вартості інвестицій, що оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід		(17,087)	65,465
Інші сукупні (збитки)/доходи		(17,087)	65,465
Всього сукупних прибутків за рік		2,519,669	2,039,775
Прибуток на акцію			
Середньозважена кількість простих акцій в обігу		499,238	499,238
Базисний та розбавлений прибуток на акцію, в українських гривнях		5,081	3,955

Затверджено до випуску керівником АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА «ОТП Банк» та підписано від його імені:

Тамаш Жак-Ковач
Голова Правління

26 березня 2020 року

Наталія Дюба
Головний бухгалтер

26 березня 2020 року

Примітки, надані на сторінках 13-77, є невід'ємною частиною цієї окремої фінансової звітності.

Фінансова звітність банку за 2018 рік

Звіт про фінансовий стан станом на кінець дня 31 грудня 2018 року

(у тисячах українських гривень)

	Примітки	Рік, який закінчився 31 грудня 2018 року	Рік, який закінчився 31 грудня 2017 року
АКТИВИ			
Грошові кошти та рахунки у Національному банку України	12	2,320,458	2,182,720
Кошти в банках	13, 26	2,507,127	3,703,612
Кредити клієнтам	14, 26	22,059,052	17,488,991
Інвестиції, що оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	15	1,102,220	685,297
Інвестиції, що оцінюються за амортизованою собівартістю	16	3,677,428	4,458,228
Основні засоби та нематеріальні активи	17	478,898	405,146
Поточні активи з податку на прибуток		127,402	179,705
Відстрочені активи з податку на прибуток	10	177,315	467,237
Інвестиційна нерухомість	18	39,381	39,038
Інші активи	19, 26	267,857	222,424
ВСЬОГО АКТИВІВ		32,757,138	29,832,398
ЗОБОВ'ЯЗАННЯ			
Кошти банків та інших фінансових установ	20, 26	441	479
Рахунки клієнтів	21, 26	26,855,632	25,672,913
Інші зобов'язання	22, 26	646,259	529,031
ВСЬОГО ЗОБОВ'ЯЗАНЬ		27,502,332	26,202,423
КАПІТАЛ			
Акціонерний капітал	23	6,186,023	6,186,023
Емісійний дохід	23	405,075	405,075
Інший додатковий капітал	23	1,236,294	1,236,294
Резерв переоцінки інвестицій, що оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід		67,683	2,219
Накопичений дефіцит		(2,640,269)	(4,199,636)
ВСЬОГО КАПІТАЛУ		5,254,806	3,629,975
ВСЬОГО ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ТА КАПІТАЛУ		32,757,138	29,832,398

Затверджено до випуску керівництвом АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА «ОТП Банк» та підписано від його імені:

  Тамаш Хук-Ковалч Голова Правління 27 березня 2019 року	 Наталя Дюба Головний бухгалтер 27 березня 2019 року
--	---

Примітки, надані на сторінках 11-92, є невід'ємною частиною цієї фінансової звітності.

Продовження додатку В

РІЧНИЙ ЗВІТ

Звіт про прибутки і збитки та інші сукупні доходи за рік, який закінчився 31 грудня 2018 року

(у тисячах українських гривень)

	Примітки	Рік, який закінчився 31 грудня 2018 року	Рік, який закінчився 31 грудня 2017 року
Процентні доходи	4, 26	4,133,371	3,035,594
Процентні витрати	4, 26	(1,226,343)	(1,087,530)
Чистий процентний дохід до формування резерву під очікувані кредитні збитки за активами, за якими нараховуються проценти		2,907,028	1,948,064
Комісійні доходи	6, 26	1,488,810	1,154,533
Комісійні витрати	6, 26	(345,284)	(216,492)
Чистий прибуток від операцій з іноземною валютою та банківськими металами	7, 26	152,056	272,930
Чистий прибуток / (збиток) від операцій з похідними фінансовими інструментами	8	164,224	(66,247)
Чистий прибуток / (збиток) від інвестицій, що оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід		5,570	(10,581)
Чистий збиток від модифікації фінансових активів		(20,320)	—
Формування резерву на покриття очікуваних збитків за активами, за якими нараховуються проценти	5, 26	(393,928)	(393,649)
Розформування / (формування) резерву на покриття очікуваних збитків за іншими операціями	5	4,344	(26,769)
Інші доходи	26	53,944	66,442
Чистий непроцентний прибуток		1,109,416	780,167
Операційний прибуток		4,016,444	2,728,231
Операційні витрати	9, 26	(1,614,720)	(1,463,348)
Прибуток до оподаткування		2,401,724	1,264,883
Витрати з податку на прибуток	10	(427,414)	(243,518)
Чистий прибуток за рік		1,974,310	1,021,365
Інші сукупні доходи / (збитки)			
Статті, які в подальшому можуть бути рекласифіковані до складу прибутків або збитків: Зміна справедливої вартості інвестицій, що оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід		65,464	56,288
Вплив зміни справедливої вартості на відстрочений податок на прибуток		—	(8,586)
Інші сукупні доходи		65,464	47,702
Всього сукупних прибутків за рік		2,039,774	1,069,067
Прибуток на акцію			
Середньоозважена кількість простих акцій в обігу	11	499,238	499,238
Базисний та розбавлений прибуток на акцію, в українських гривнях	11	3,955	2,046

Затверджено до випуску керівником АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА «ОТП Банк» та підписано від його імені:

Тамаш Хак-Ковач
Голова Правління

27 березня 2019 року

Наталія Дюба
Головний бухгалтер

27 березня 2019 року

Примітки, надані на сторінках 11-92, є невід'ємною частиною цієї фінансової звітності.

Додаток Г

Фінансова звітність банку за 2017 рік

ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО «ОТП Банк»

**Звіт про фінансовий стан
станом на кінець дня 31 грудня 2017 року
(у тисячах українських гривень)**

	Примі- тки	31 грудня 2017 року	31 грудня 2016 року
АКТИВИ			
Грошові кошти та рахунки у Національному банку України	12	2,182,720	1,940,805
Кошти в банках	13, 26	3,703,612	2,051,772
Кредити клієнтам	14, 26	17,488,991	15,211,493
Інвестиції, наявні для продажу	15	685,297	1,394,509
Інвестиції, утримувані до погашення	16	4,458,228	2,605,186
Основні засоби та нематеріальні активи	17	405,146	336,621
Поточні активи з податку на прибуток		179,705	180,862
Відстрочені активи з податку на прибуток	10	467,237	720,744
Інвестиційна нерухомість	18	39,038	177,235
Інші активи	19, 26	222,424	213,151
ВСЬОГО АКТИВІВ		29,832,398	24,832,378
ЗОБОВ'ЯЗАННЯ			
Кошти банків та інших фінансових установ	20, 26	479	546
Рахунки клієнтів	21, 26	25,672,913	21,802,425
Інші зобов'язання	22, 26	529,031	468,499
ВСЬОГО ЗОБОВ'ЯЗАНЬ		26,202,423	22,271,470
КАПІТАЛ			
Акціонерний капітал	23	6,186,023	6,186,023
Емісійний дохід	23	405,075	405,075
Інший додатковий капітал	23	1,236,294	1,236,294
Резерв переоцінки інвестицій, наявних для продажу		2,219	(45,483)
Накопичений дефіцит		(4,199,636)	(5,221,001)
ВСЬОГО КАПІТАЛУ		3,629,975	2,560,908
ВСЬОГО ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ТА КАПІТАЛУ		29,832,398	24,832,378

Затверджено до випуску керівництвом ПУБЛІЧНОГО АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА «ОТП Банк» та підписано від його імені:

Тамаш Хак-Ковач
Голова Правління
27 березня 2018 року

Наталія Дюба
Головний бухгалтер
27 березня 2018 року

Примітки, з 1 по 30, є невід'ємною частиною цієї фінансової звітності.

Продовження додатку Г

ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО «ОТП Банк»

**Звіт про прибутки і збитки та інші сукупні доходи
за рік, який закінчився 31 грудня 2017 року
(у тисячах українських гривень)**

	Примітки	Рік, який закінчився 31 грудня 2017 року	Рік, який закінчився 31 грудня 2016 року
Процентні доходи	4, 26	3,035,594	3,088,820
Процентні витрати	4, 26	(1,087,530)	(1,199,459)
Чистий процентний дохід до формування резерву на покриття збитків від знецінення активів, за якими нараховуються проценти		1,948,064	1,889,361
Ефект первісного визнання активів, за якими нараховуються проценти		-	(71,629)
Формування резерву на покриття збитків від знецінення активів, за якими нараховуються проценти	5, 26	(393,649)	(744,489)
Чистий процентний прибуток		1,554,415	1,073,243
Комісійні доходи	6, 26	1,154,533	936,731
Комісійні витрати	6, 26	(216,492)	(158,711)
Чистий прибуток від операцій з іноземною валютою та банківськими металами	7, 26	272,930	58,410
Чистий (збиток)/прибуток від операцій з фінансовими активами та зобов'язаннями, що відображаються за справедливою вартістю з переоцінкою через прибутки або збитки	8	(66,247)	67,769
Чистий (збиток)/прибуток від інвестицій, наявних для продажу (Формування)/відшкодування резерву на покриття збитків від знецінення за іншими операціями	5	(26,769)	216,557
Інші доходи	26	66,442	54,845
Чистий непроцентний прибуток		1,173,816	1,196,038
Операційний прибуток		2,728,231	2,269,281
Операційні витрати	9, 26	(1,463,348)	(1,400,559)
Прибуток до оподаткування		1,264,883	868,722
(Витрати)/відшкодування з податку на прибуток	10	(243,518)	85,402
Чистий прибуток за рік		1,021,365	954,124
Інші сукупні доходи/(збитки)			
Статті, які в подальшому можуть бути рекласифіковані до складу прибутків або збитків:			
Зміна справедливої вартості інвестицій, наявних для продажу		56,288	(48,117)
Вплив зміни справедливої вартості на відстрочений податок на прибуток		(8,586)	8,661
Інші сукупні доходи/(збитки)		47,702	(39,456)
Всього сукупних прибутків за рік		1,069,067	914,668
Прибуток на акцію			
Середньозважена кількість простих акцій в обігу	11	499,238	499,238
Базисний та розбавлений прибуток на акцію, в українських гривнях	11	2,046	1,911

Затверджено до випуску керівництвом ПУБЛІЧНОГО АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА «ОТП Банк» та підписано від його імені:

Тамаш Хак-Ковач
Голова Правління
27 березня 2018 року

Наталія Дюба
Головний бухгалтер
27 березня 2018 року

Примітки, з 1 по 30, є невід'ємною частиною цієї фінансової звітності.

Фінансова звітність банку за 2017 рік

ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО «ОТП Банк»

Звіт про прибутки і збитки та інші сукупні доходи за рік, який закінчився 31 грудня 2016 року (у тисячах українських гривень)

	Примітки	Рік, який закінчився 31 грудня 2016 року	Рік, який закінчився 31 грудня 2015 року
Процентні доходи	4, 27	3,088,820	3,122,679
Процентні витрати	4, 27	(1,199,459)	(1,421,060)
Чистий процентний дохід до формування резерву на покриття збитків від знецінення активів, за якими нараховуються проценти		1,889,361	1,701,619
Ефект первісного визнання активів, за якими нараховуються проценти		(71,629)	(145,606)
Формування резерву на покриття збитків від знецінення активів, за якими нараховуються проценти	5, 27	(744,489)	(2,031,335)
Чистий процентний прибуток/(збиток)		1,073,243	(475,322)
Комісійні доходи	6, 27	936,731	808,121
Комісійні витрати	6, 27	(158,711)	(210,079)
Чистий прибуток/(збиток) від операцій з іноземною валютою та банківськими металами	7, 27	58,410	(1,687,245)
Чистий прибуток/(збиток) від операцій з фінансовими активами та зобов'язаннями, що відображаються за справедливою вартістю з перецінкою через прибутки або збитки	8	67,769	(153,525)
Чистий прибуток від інвестицій, наявних для продажу		20,437	3,106
Відшкодування/(формування) резерву на покриття збитків від знецінення за іншими операціями	5	216,557	(103,377)
Інші доходи	27	54,845	40,109
Чистий непроцентний прибуток/(збиток)		1,196,038	(1,302,890)
Операційний прибуток/(збиток)		2,269,281	(1,778,212)
Операційні витрати	9, 27	(1,400,559)	(1,160,137)
Прибуток/(збиток) до оподаткування		868,722	(2,938,349)
Відшкодування з податку на прибуток	10	85,402	90,634
Чистий прибуток/(збиток) за рік		954,124	(2,847,715)
Інші сукупні доходи/(збитки)			
Статті, які в подальшому можуть бути рекласифіковані до складу прибутків або збитків:			
Зміна справедливої вартості інвестицій, наявних для продажу		(48,117)	(827)
Вплив зміни справедливої вартості на відстрочений податок на прибуток		8,661	149
Інші сукупні збитки		(39,456)	(678)
Всього сукупних прибутків/(збитків) за рік		914,668	(2,848,393)
Прибуток/(збиток) на акцію			
Середньозважена кількість простих акцій в обігу	11	499,238	312,594
Базисний та розбавлений прибуток/(збиток) на акцію, в українських гривнях	11	1,911	(9,110)

Затверджено до випуску керівником ПУБЛІЧНОГО АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА «ОТП Банк» та підписано від його імені:

Тамаш Хак-Ковач
Голова Правління

24 березня 2017 року

Примітки, надані на сторінках 9-67, є невід'ємною частиною цієї фінансової звітності.

Наталія Дуба
Головний бухгалтер

24 березня 2017 року

Продовження додатку Д

ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО «ОТП Банк»

**Звіт про фінансовий стан
станом на кінець дня 31 грудня 2016 року
(у тисячах українських гривень)**

	Примі- тки	31 грудня 2016 року	31 грудня 2015 року
АКТИВИ			
Грошові кошти та рахунки у Національному банку України	12	1,940,805	1,011,863
Кошти в банках	13, 27	2,051,772	2,079,701
Кредити клієнтам	14, 27	15,211,493	13,398,541
Інвестиції, наявні для продажу	15	1,394,509	251,749
Інвестиції, утримувані до погашення	16	2,605,186	3,008,265
Основні засоби та нематеріальні активи	17	336,621	344,702
Поточні активи з податку на прибуток		180,862	-
Відстрочені активи з податку на прибуток	10	720,744	626,681
Інвестиційна нерухомість	18	177,235	217,030
Інші активи	19, 27	213,151	215,933
ВСЬОГО АКТИВІВ		24,832,378	21,154,465
ЗОБОВ'ЯЗАННЯ			
Кошти банків та інших фінансових установ	20, 27	546	61,984
Рахунки клієнтів	21, 27	21,802,425	18,324,933
Поточні зобов'язання з податку на прибуток		-	15,219
Інші зобов'язання	22, 27	468,499	384,445
Субординований борг	23, 27	-	721,644
ВСЬОГО ЗОБОВ'ЯЗАНЬ		22,271,470	19,508,225
КАПІТАЛ			
Акціонерний капітал	24	6,186,023	3,668,186
Акціонерний капітал в процесі реєстрації	24	-	2,517,837
Емісійний дохід	24	405,075	405,075
Інший додатковий капітал	24	1,236,294	1,236,294
Резерв переоцінки інвестицій, наявних для продажу		(45,483)	(6,027)
Накопичений дефіцит		(5,221,001)	(6,175,125)
ВСЬОГО КАПІТАЛУ		2,560,908	1,646,240
ВСЬОГО ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ТА КАПІТАЛУ		24,832,378	21,154,465

Затверджено до випуску керівником ПУБЛІЧНОГО АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА «ОТП Банк» та підписано від його імені:

Тамаш Хак-Ковач
Голова Правління

24 березня 2017 року

Наталія Дюба
Головний бухгалтер

24 березня 2017 року

Примітки, надані на сторінках 9-67, є невід'ємною частиною цієї фінансової звітності.